

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta

Bakalářská práce

**Divácká recepce queer obsahu
v animovaných pohádkách**

Patrik Quaiser

Katedra divadelních a filmových studií

Vedoucí práce: Mgr. Anna Rufer Bílá

Studijní program: Filmová studia / Televizní a rozhlasová

Olomouc 2024

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma *Divácká recepce queer obsahu v animovaných pohádkách* vypracoval samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato bakalářská práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Datum

.....

podpis

Rád bych touto cestou upřímně poděkoval *Mgr. Anně Rufer Bílé* za odborné vedení, cenné rady a nekonečnou trpělivost. Velmi si vážím jejího času, vstřícnosti a podpory, která mě motivovala, a také optimismu, jenž mi dodával energii při psaní této práce.

Obsah

Úvod.....	1
Kritika literatury.....	3
1. Základní pojmy	6
1.1. Queer a LGBTQ+	6
1.1.1. Heteronormativita v Disney filmech	9
1.2. Queer teorie	10
1.3. Queer film	10
1.4. Queer čtení	12
1.5. Animovaný film pro děti a jeho úloha	12
1.5.1. Queer v animovaném filmu.....	14
1.6. Reprezentace	16
1.7. Queer kódování a stereotypy	17
1.8. Současné queer Disney.....	18
1.9. Teorie recepce	21
2. Metodologie	23
2.1. Kvalitativní, kvantitativní a smíšený výzkum.....	23
2.2. Dotazník	26
3. Vyhodnocení.....	28
3.1. Složení účastníků a účastnic průzkumu	29
3.2. Jaký je obecný postoj diváctva ke queer obsahu v animovaných pohádkách?	31
3.3. Jaký vliv mají demografické aspekty, vztah ke queer komunitě a k dětem na vnímání queer obsahu v animovaných pohádkách?	34
3.4. Jak často se diváctvo setkává s queer obsahem v animovaných pohádkách a jaké jsou jejich zkušenosti s tímto obsahem?.....	37
3.5. Jaké jsou konkrétní divácké zkušenosti respondentů*ek s queer obsahem?.....	41
3.6. Jaká je zkušenost respondentů*ek se stereotypy spojenými s queer komunitou?...	47
Závěr.....	49

Seznam použité literatury a zdrojů.....	51
Seznam grafů.....	55
Seznam příloh.....	56

Úvod

*“I’ve got news for straight culture: your readings of texts are usually ‘alternative’ ones for me, and they often seem like desperate attempts to deny the queerness that is so clearly a part of mass culture.”*¹

Alexander Doty (1993: xi)

Animované filmy se v dnešní době mohou stávat předmětem pro diskusi o morálních hodnotách a kulturních normách. Gigant dětské zábavy – společnost Disney se tak ocitá v centru pozornosti ohledně otázek reprezentace různých minoritních skupin, včetně genderových identit a sexuálních orientací.

Co kdyby princ na konci příběhu políbil prince? Nebo princezna princeznu? I když se může zdát, že společnost je stále otevřenější, tyto obrazy a témata stále vzbuzují vlnu kontroverze a různých protichůdných názorů. Tato bakalářská práce se tak zaměřuje na queer reprezentaci v animovaných filmech, které jsou primárně určeny dětskému publiku, kdy jejím hlavním cílem je zjistit vztah diváctva k zobrazování queer postav a témat a zároveň to, jak na tuto přítomnost v těchto filmech reaguje. Zkoumány jsou názory široké veřejnosti prostřednictvím dotazníkového šetření, které reflektuje aktuální postoje a vnímání queer témat.

Práce začíná vymezením teoretického rámce, kde jsou definovány základní pojmy jako je queer, LGBTQ+ či heteronormativita. Také zde bude objasněno, co znamená „queer obsah“ nebo jak lze definovat queer film. Dále se věnuje queer teorii a její aplikaci na filmová studia, s důrazem na animovanou tvorbu. Následuje historický přehled queer reprezentace v animovaných filmech, kde je zkoumán vývoj těchto témat od klasických pohádek studia Disney až po současné snímky, které postupně rozbíjejí tradiční genderové role a stereotypy.

Metodologická část práce se zaměřuje na výzkumné metody použité k analýze vnímání queer obsahu mezi diváctvem. Použita je kombinace kvalitativního a kvantitativního přístupu, aby byl pohled na tuto problematiku co nejkomplexnější. Závěrečná část práce pak představuje výsledky výzkumu, které poskytují vhled do toho, jak různé skupiny diváctva reagují na queer obsah v animovaných pohádkách a diskutuje jejich význam.

¹ DOTY, Alexander. *Making Things Perfectly Queer: Interpreting Mass Culture*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1993. S. xi

Cílem této práce je mimo jiné také podnítit diskusi o tom, jak tyto filmy mohou ovlivnit naše vnímání genderu a sexuality, a také jak by měly vypadat pohádky pro děti a zda je v nich místo pro reprezentaci všech forem lásky a identity.

Kritika literatury

Témata sexuality a genderu se v českém akademickém prostředí stále řadí k méně zpracovaným oblastem navzdory jejich společenské naléhavosti. Přestože jsou tato témata v centru zájmu aktivistů a stávají se častými náměty vysokoškolských prací, klasický vědecký výzkum je dosud zpracovává jen okrajově. O to méně textů také vzniklo v tomto kontextu s ohledem na filmovou tvorbu.

Z českého prostředí je možné vyzdvihnout knihu *Dospívání, rodičovství a (homo)sexualita* (2016), kterou napsal sociolog Zdeněk Sloboda. Kniha se snaží nabídnout komplexní pohled na téma sexuality a genderu, a to převážně z pohledu sociologie. Nenabízí však pouze teoretické rámce, ale také příklady z praxe. Tato kniha je tak jedním z klíčových zdrojů pro teoretické ukotvení a definici hlavních pojmů. Na téma sexuality, identity a pohlaví nahlíží i kniha *Úvod do sociologie pohlaví a sexuality* (2016) od Martina Fafejty. Současně lze zmínit publikaci novináře Filipa Titlbacha *Byli jsme tu vždycky* (2022), který v ní okrajově termíny důležité pro tuto práci zkratkovitě a jednoduše vysvětluje a která je zároveň díky svému nedávnému vydání aktuální, a proto je zahrnuta i do této práce. Termíny, se kterými se bude v této práci dále využívat vysvětluje také Michal Pitoňák v knize *Prostor(y) Geografie* (2014).

V této práci je záměrně využita především tuzemská literatura, aby bylo možné zasadit téma queer reprezentace do českého kontextu. Použití českých zdrojů napomáhá lépe pochopit, jak jsou pojmy jako queer, gender a sexualita chápány a interpretovány v rámci české společnosti a akademické diskuse. Přestože se některé publikace tématu věnují spíše povrchněji, tvoří nezbytný rámec pro zkoumání tohoto tématu v českém prostředí a zároveň je lze vnímat jako jedny z mála, které takto komplexně daná témata uchopují a poskytují tak nezbytný kontext.

Pro historický přehled v oblasti queer filmové tvorby je využita kniha *Queer Images: A History of Gay and Lesbian Film in America* (2005) od autorů Harryho M. Benshoffa a Seana Griffina. Tito autoři ve své knize představují náhled na dějiny americké filmové produkce za pomoci queer optiky, přičemž se neomezují pouze na gay či lesbickou tematiku. Současně se také na konci první kapitoly autoři snaží o vymezení toho, co je to „Queer Film“. Mimo popisu zobrazování LGBTQ+ postav obecně ve filmovém světě, se autoři mnohdy věnují právě i animované tvorbě, kdy tyto části o sexualizování postav, dohady o jejich pohlaví (genderu) apod. jsou pro zmapování vývoje queer obsahu zásadní. Animaci vidí jako možnost prolínání reálného a nereálného a zároveň jako možnost představení proměnlivé

identity. V krátké kapitole nazvané *Cartoon Craziness*, která je věnována animované tvorbě, je tak i naznačeno, jak je v animaci využito stereotypního chování a oblečení pro interpretaci pohlaví postavy. Kapitola se ovšem obrací pouze ke queer publiku a neakceptuje i možnost čtení jiného než queer publika. Analýza animace v této kapitole je tedy v tomto ohledu dosti omezená, přesto je však možné s těmito interpretacemi pracovat i v případě výzkumu v praktické části. Sean Griffin (2006) se hlouběji do problematiky animace a jejího queer čtení dostává v textu *Pronoun trouble the queerness in animation*, kde analyzuje konkrétní animované filmy z pohledu queer teorie a zároveň je zasazuje do historického kontextu, oproti předchozím textům. Pro tuto kapitolu tvoří stejně tak podstatnou část i publikace Evy Chlumské (2011), která se v textu *Přála bych si být součástí skutečného světa – Genderová jinakost ve filmu Malá mořská víla* zabývá queer teorií ve světě animovaného filmu a také reprezentací genderu a sexuality. V textu vychází především z teoretických prací Seana Griffina a Harryho M. Benshoffa a svůj teoretický úvod obohacuje o pojem tzv. „disneyfikace“, kterým naráží na konzervatismus v pohádkách produkovaných tímto studiem. Dostává se ale i k analýze postavy Uršuly² jako neheteronormativního padoucha z Malé mořské víly. Tato publikace také naráží na stereotypy, které jsou k představení jednotlivých postav jako neheterosexuální použity. Zároveň se při analýze postavy Uršuly dotýká tématu zobrazování queer identit u postav záporných, které je potřeba porazit, zabít či napravit. Kniha *Animating Difference: Race, gender, and Sexuality in Contemporary Films for Children* (2011) opět shrnuje, jak jsou jednotlivá témata zobrazena v animovaných filmech pro dětské publikum. V knize je však poměrně velký důraz na rasovou problematiku, proto jsou z této publikace vybrány pouze kapitoly, které zahrnují téma sexuality. Ta je zde probrána nejdříve jako celek. Autoři knihy popisují roli samotné sexuality v pohádkách a také se dostávají k důvodům proč nelze označit animované postavy jako postrádající sexualitu. Přesto, že jsou zde uvedeny příklady jednotlivých filmů, kde se zpochybňují heteronormativní konvence, autoři se spíše soustředí na představení heteronormativity, která automaticky popírá možné čtení postav jako queer. Oproti ostatním knihám však také tato publikace vymezuje film jako médium, díky kterému se jeho diváci*čky (ať už děti či dospělí) učí o světě kolem. Předkládá tak možnosti, jak může být dětem pomocí animovaných snímků implikováno poučení o sexualitě či genderu, ale také ohledně ostatních hodnot. Jedna z hlavních myšlenek textu je, že filmy učí děti, jak se pohybovat ve světě různých ras a sexualit a že právě mnoho z těchto snímků pro děti zdůrazňuje zcela viditelné rozdíly,

² Postava Uršuly z animovaného filmu *Malá mořská víla* (1989) je hlavní záporný charakter. Jedná se o manipulativní a vypočítavou mořskou čarodějnici, která se snaží získat kontrolu nad mořským královstvím.

a to ať už se týkají problematiky genderu, rodin, nebo sexuality. Zároveň filmy poskytují dětem nástroje k posílení očekávání normativního světa. Tato skutečnost se vzhledem k zaměření výzkumu této práce hodí k vymezení jednoho ze základních témat. Některé kapitoly také nabízí dvojí pohled na problematiku možného vyobrazení alternativních vzorců chování, které může diváctvo ve filmu vidět. Zde je ale možné najít limit této knihy, jelikož publikace je jasně zaměřena na kritiku heteronormativních vzorců.

Přes nesčetnou hodnotu těchto knih se ale všechny z nich věnují pouze tvorbě od devadesátých let po maximálně rok 2010. Doba se však nezastavila, a tudíž vzniklo mnoho nových animovaných děl, které se mnohdy již odklání od postupů zmíněných v těchto uvedených knihách. Tato literatura je tak vhodná pro nastínění historického vývoje a společenského kontextu, novodobým animovaným filmům se však ani jedna nevěnuje. Je možné ale dohledat několik studií, které se věnují novější tvorbě jako například snímkům *Ledové království* (2013), *Raketák* (2022) či *Divnosvět* (2022).

Přesto stále většina literatury obeznamuje své čtenáře pouze s queer čtením a nereflektuje explicitní zobrazení postav, které se viditelně identifikují jako neheterosexuální, a není tak probádáno to, jakým způsobem jsou tyto postavy na plátně vyobrazeny. Tato skutečnost však výzkum práce nikterak neomezuje.

K praktické části, kde bude proveden kvalitativní sběr dat poslouží knihy *Metody výzkumu a evaluace* a *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace* od Jana Hendla (2005) a zároveň kniha Renaty Sedlákové *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky* (2015). Jako shrnutí základních výzkumných technik, a to včetně srovnání kvalitativního a kvantitativního výzkumu, slouží kniha Jiřího Reichela *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů* (2009).

1. Základní pojmy

Tato kapitola se zaměřuje na význam a definici pojmu queer a jeho reprezentaci v animovaných filmech. Prozkoumán je zde vývoj tohoto pojmu, jeho vztah k termínu LGBTQ+, a jak se tento pojem používá v současné kultuře. Kapitola také pojednává o konceptu heteronormativity a jeho přítomnosti v animovaných filmech, včetně zmínky analýzy, jak tyto filmy zobrazují genderové³ role a sexualitu. Sexualita je totiž oblast, která je součástí prakticky všeho a lidé si ji více či méně uvědomují a zároveň je součástí i jejich identity, prožívání či jednání. Dále je zde probrán význam queer teorie ve filmových studiích, definice queer filmu a specifika queer čtení. Na závěr se kapitola věnuje reprezentaci queer postav v animovaných filmech, výzvám spojeným s jejich zobrazením a vlivu těchto reprezentací na diváky*čky.

1.1. Queer a LGBTQ+

Význam pojmu queer je velmi složité formulovat jednou a konkrétní definicí. Nejdříve je tak vhodnější definovat zkratku LGBTQ+. Tato zkratka označuje jedince s menšinovou sexualitou či genderovou identitou, kdy L označuje lesby, G gaye, B bisexuální osoby a T transgender osoby.⁴ Někdy však zkratka mimo jiné může obsahovat i písmeno Q označující termín queer, kdy původně bylo toto slovo chápáno v pejorativním významu, které označovalo homosexuály.⁵ Na konci 20. století došlo k významné změně a členové LGBTQ+ komunity začali termín přebírat jako prostředek zmocnění a odporu proti diskriminaci. Toto převzetí bylo součástí širšího hnutí, které vyzývalo ke změně ve společenských normách a přijetí rozmanitých sexuálních a genderových identit.⁶ Sloboda zmiňuje, že pojem queer se dá chápat i jako koncept, který jde proti jakémukoliv kategorizování. Nabízí tak prostor pro ty, kdo se nechce řadit do jednotlivých genderových, nebo sexuálních kategorií. V knize *Queer Images* (2006) je tento pojem popisován jako mnohosexualita, která zahrnuje jak heterosexualitu, tak homosexualitu, ale současně i mezery mezi nimi.⁷ Přesněji by se dalo mluvit o termínu,

³ Gender není totéž, co biologické pohlaví. Jedná se o sociální roli, se kterou se lidé identifikují na základě své genderové identity. K té se pak pojí různé atributy jako je vzhled, chování nebo očekávání ze strany společnosti. Odráží tedy příslušnost k určitému pohlaví a nemusí se nutně shodovat s tím, se kterým se člověk narodil. (Amnesty International [online])

⁴ SLOBODA, Zdeněk. *Dospívání, rodičovství a (homo)sexualita*. 1. vyd. Praha: Pasparta, 2016. S. 58.

⁵ BROWNE, Kath. *Queer Methods and Methodologies: Intersecting Queer Theories and Social Science Research*. Farnham: Ashgate, 2009. S. 40

⁶ PERLMAN, Merrill. How the word 'queer' was adopted by the LGBTQ community [online]. Columbia Journalism Review, 2019. Dostupné z: https://www.cjr.org/language_corner/queer.php [Cit. 5. 4. 2024]

⁷ BENSHOFF, M. Harry a GRIFFIN, Sean. *Queer images: A History of Gay and Lesbian Film in America*. Lanham: Rowman and Littlefield Publishers., Inc. 2006. S. 6.

kteřý zastřešuje všechny jedince, kteří mají jinou identitu než heterosexuální.⁸ Je tak tedy možné považovat slovo queer jako jakousi náhradu zkratky LGBTQ+. Nicméně například český novinář Filip Titlbach slovo queer od zkratky LGBTQ+ odděluje, jelikož podle něj zkratka nezahrnuje část společnosti a význam slova queer definuje jako deštník, pod kterým lze najít všechny menšinové sexuality a identity. Velmi podobně zní i jedna z definicí Zdenka Slobody, který tvrdí, že se používá jako zastřešující pojem, případně jako „nová, jednoslovná etiketa pro všechny identity schovávané se ve zkratce LGBTIA.“⁹ Zároveň stejně jako ve slovníku pojmů Prague Pride upozorňuje na skutečnost, že ne každý je s tímto slovem sžitý a někteří lidé ho stále mohou brát spíše jako urážlivé.¹⁰

V queer teorii, o které bude blíže psáno níže, se rozsah slova queer rozšiřuje na „jakékoli nenormativní identity a vztahy“¹¹ a může být tak spojována s jakoukoli jinakostí, která se vyloženě nemusí týkat tematiky LGBTQ+.

S rozsáhlejším výkladem přišel Alexander Doty¹², kdy podle něj pojem queer může být použit:

1. Queer/queerness může být používán jako synonymum pro gay, lesbickou nebo bisexuální identitu.
2. Tento termín může sloužit k různým účelům:
 - (a) K zahrnutí různých sexuálních orientací.
 - (b) K popisu různorodých neheterosexuálních postojů, které existují vedle sebe.
 - (c) K označení oblastí, kde se překrývají lesby, gayové, bisexuálové a ostatní neheterosexuální identity.
3. Queer/queerness může také popisovat práci, postoje, potěšení a interpretaci lidí, kteří mají jinou sexuální orientaci než tu, o které píšou nebo na kterou reagují. Například heterosexuální vědec může provádět queer výzkum.

⁸ TITLBACH, Filip. Byli jsme tu vždycky. N media, a. s., Praha. 2022.

⁹ SLOBODA, Zdeněk. *Dospívání, rodičovství a (homo)sexualita*. 1. vyd. Praha: Paspata, 2016. S. 67.

¹⁰ ŘÍHOVÁ, Tereza. *Slovo queer je pro mě takový deštník, kam se vejdou veškeré sexuality a identity, které nejsou většinové, říká Filip Titlbach* [online]. Houpací Osel, 2023 [Cit. 12. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.houpaciosel.cz/2023/08/10/slovo-queer-je-pro-me-takovy-destnik-kam-se-vejdou-veskere-sexuality-a-identity-ktere-nejsou-vetsinove-rika-filip-titlbach/>

¹¹ CHLUMSKÁ, Eva. *Přála bych si být součástí skutečného světa, Genderová jinakost ve filmu Malá mořská víla*. Genderové stereotypy v animované tvorbě Walta Disneyho. 1. vyd. Praha: Pastiche Filmz, 2011. S. 32.

¹² DOTY, Alexander. *Flaming Classics: Queering the Film Canon*. New York: Routledge, 2000. S. 6-7.

4. Queer/queerness může popisovat jakékoli vyjádření genderu, které nespadá do normativního rámce, včetně těch, která jsou spojená s heterosexuálníitou.
5. Queer/queerness může být použito k popisu neheterosexuálních aspektů, které nejsou přímo označeny jako gay, lesbické, bisexuální, transsexuální nebo transgenderové, ale naznačují nebo odkazují na tyto kategorie způsobem, který může být nejasný, matoucí nebo nesrozumitelný.
6. Queer/queerness může také popisovat aspekty diváctví, kulturního čtenářství, produkce a textového kódování, které vytvářejí prostor mimo tradiční představy o genderu a sexualitě. Toto je radikálnější přístup ke queer, protože queerness zde představuje něco mimo etablované genderové a sexuální kategorie, nejde pouze o nejasné nebo matoucí kódování nebo zařazení.

Výklad Alexandra Dotyho je komplexní a funkční, protože umožňuje široké spektrum použití pojmu queer, což je v souladu s jeho původním cílem, tedy být zastřešujícím a inkluzivním termínem. Jeho definice jsou důležité pro pochopení dynamiky identit, vztahů a kulturní produkce v rámci LGBTQ+ komunity. Avšak pro zjednodušení a jasnější vymezení této práce bude termín queer v této práci využíván pouze pro sexuální menšiny, a tedy by se dal považovat za synonymum pro LGBTQ+.

S pojmem queer se zároveň pojí i opoziční termín heteronormativita. Ta je spojena s nadřazeností heterosexuality nad všemi ostatními a také s tím, že je heterosexuální identita považována za jedinou správnou a „normální“.¹³ Jedná se tak o „sociální regulační rámec, který produkuje binární rozdělení pohlaví, normalizuje touhu mezi ženami a muži a marginalizuje ostatní sexuality jako odlišné a deviantní“¹⁴. Zdeněk Sloboda heteronormativitu popisuje jako „princip, který kulturně ustanovuje heterosexuality jako dominantní, privilegovanou, normální a zároveň normativní – tedy ideální vzor.“¹⁵ Tento „ideální vzor“ pak narušují i ostatní projevy heterosexuality, které nejsou právem a medicínou uznané.¹⁶ V kontextu kultury tak lze mluvit o konstrukci prostředí, kde je obvyklá pouze většinová sexuální orientace, kdy toto prostředí je tvořeno pro heterosexuální většinu, které ji

¹³ TITLBACH, Filip. *Byli jsme tu vždycky*. N media, a. s., Praha. 2022.

¹⁴ LIND, Amy C. *Heteronormativity and Sexuality*. The Oxford Handbook of Gender and Politics, Oxford Handbooks 2013. S. 329.

¹⁵ SLOBODA, Zdeněk. *Dospívání, rodičovství a (homo)sexualita*. 1. vyd. Praha: Pasperta, 2016. S. 53.

¹⁶ Tamtéž

shledává jako naprosto přirozenou. Takovéto nastavení, vede ke vzniku homofobie, což je nepřátelské jednání vůči všem, kteří se nachází mimo heteronormativní skupinu.¹⁷

1.1.1. Heteronormativita v Disney filmech

Animované filmy často reprezentují heteronormativní vztahy jako normu, a tudíž se může stát, že divák*čka často jakýkoli náznak vztahů či sexuality přehlédne. Často se můžeme setkat s tvrzením, že animované postavy sexualitu nemají. Mnoho studií ale ukazuje právě opak. Sexualita se zde objevuje implicitně, a to i přes to, že je v pohádkách spíše potlačována.¹⁸ Sexuální orientace animovaných postav je tak zobrazována pomocí různých kontextů a situací. Například analýza filmů *Toy Story: Příběh hraček* (*Toy Story*, 1995), *Hodný dinosaur* (*The Good Dinosaur*, 2015) a *Příběh žraloka* (*Shark Tale*, 2004) v publikaci *Animating Differences* (2011) odhaluje, jak jsou hlavní postavy zasazeny do heterosexuálních příběhů, které zdůrazňují tradiční genderové role a vztahy, přičemž tato zobrazení mohou ovlivňovat vnímání a socializaci dětí týkající se sexuality a genderových rolí.¹⁹

Snímek *Hodný dinosaur* podle autorů obsahuje až zbytečnou a pro děj nerelevantní ukázkou heterosexuality v podobě pařících se lemurů či scénami, které vyobrazují trénování svůdných hlášek jedné z postav. Sérii scén, které více než naznačují sexuální podtext, obsahuje i film *Příběh hraček*. U tohoto snímku si lze povšimnout jisté náklonosti mezi hlavní postavou hračky Woodyho a Pastýřky, kdy v průběhu děje musí Woody o přízeň Pastýřky bojovat s nově přichozí postavou Buzzem Raketákem. Mimo to *Příběh hraček* představuje i další heterosexuální dvojici pana Brambůrka a paní Brambůrkové, kteří jsou pravidelně zobrazováni jako pár. Podobně je možné vidět i *Příběh žraloka*, kde jedna z postav Oscar, je obklopen dvojím typem „žen“ a musí se rozhodnout, ke které opravdu chová své city. *Příběh žraloka* však heteronormativitu ukazuje i jiným způsobem, a to nevhodnými narážkami Oscara na svého kamaráda, kdy mu dává najevo jasnou odtažitost a tím dokazuje svou heterosexualitu.²⁰

¹⁷ SLOBODA, Zdeněk. *Dospívání, rodičovství a (homo)sexualita*. 1. vyd. Praha: Pásparta, 2016. S. 53.

¹⁸ CHLUMSKÁ, Eva. *Přála bych si být součástí skutečného světa, Genderová jinakost ve filmu Malá mořská víla*. Genderové stereotypy v animované tvorbě Walta Disneyho. 1. vyd. Praha: Pastiche Filmz, 2011. S. 34.

¹⁹ KING, C. Richard. *Animating Difference: Race, Gender, and Sexuality in Contemporary Films for Children*. 1. vyd. Lanham: Rowman & Littlefield, 2011. S. 26.

²⁰ Tamtéž, s. 40-41.

Heteronormativní chování je obsahem prakticky většiny animovaných pohádek. V některých má heterosexuální láska i různé magicky pozitivní dopady, jako zmiňuje Richar C. King (2011), tedy například způsobuje přeměny, vysvobozuje, je odrazem nekonečného štěstí apod. Oproti tomu homosexualita byla prezentována jako nenormální, nebezpečná nebo směšná. To se ale v dnešní době mění, a i pohádky začaly pracovat s citlivějším přístupem k menšinám a jejich větším začleňováním do příběhů.²¹

1.2. Queer teorie

Termínem queer teorie se označuje soubor myšlenek, který se zabývá lidskou identitou, genderem a sexualitou, ale hlavně lidským subjektem jako celkem. Tento myšlenkový proud se začal objevovat na přelomu osmdesátých a devadesátých let, a to tedy v době, kdy se začínala zhoršovat společenská a politická situace ohledně sexuálních menšin z důvodů vypuknutí AIDS epidemie a nárůstu konzervativních hnutí.²² Queer teorie se snaží vymezit normalizovaným kategoriím, a to za pomoci několika postupů, které vychází například z feministické teorie. „Queer je způsob myšlení, způsob vědění, specifický způsob kritiky, který má za cíl vyzývat normalizace, prozkoumat předpoklady považované za samozřejmé.“²³ Tato teorie také „využívá postmodernismu a přehodnocuje sociální život především z perspektivy ne-heterosexuálů“.²⁴ Postupem času se queer teorie rozšířila na mnoho dalších oblastí, a to například na mediální sféru, kde se zabývá mimo jiné také filmem. „Queer teorie jako celek pak volá po zrušení esencialistického nahlížení ideologie heterosexismu a snaží se jej systematicky narušovat“.²⁵

1.3. Queer film

Stejně jako u definice slova queer, není zcela možné jednoznačné vymezení ani pojmu queer filmu. Zařazení do této kategorie závisí na mnoha aspektech, které se ale současně mezi sebou různě prolínají. Harry M. Benshoff se v jednom z rozhovorů snažil vymezit rozdíl mezi mainstreamovým filmem a queer filmem: „Jedním z hlavních rysů mainstreamových filmů je (kromě heterosexuality) i snaha o neustálou žánrovou a narativní koherenci a také ‚neviditelný‘ styl, kdy se pozornost publika odvádí od toho, že se na plátně odehrává jen film, že to není okno otevřené do světa. I proto je styl queer filmů zcela opačný. Snaží se naopak

²¹ CHLUMSKÁ, Eva. *Přála bych si být součástí skutečného světa, Genderová jinakost ve filmu Malá mořská víla*. Genderové stereotypy v animované tvorbě Walta Disneyho. 1. vyd. Praha: Pastiche Filmz, 2011. S. 34

²² Tamtéž, s. 31.

²³ Tamtéž, s. 32.

²⁴ Tamtéž

²⁵ Tamtéž

strhávat pozornost k procesu reprezentace, k tomu, aby diváci*čky nepřemýšleli o tom, co je na plátně zobrazováno, ale jak je to prezentováno.“²⁶

Harry M. Benshoff se spolu se Seanem Griffinem snaží hranice definice queer filmu více vymezit a přichází na několik možných variant, v jakém případě lze film označit jako queer a co by takový film měl obsahovat. Jako jedno z nejjednodušších vysvětlení, co queer film je, se dá brát vysvětlení takové, že tento typ filmu se zabývá postavami, které jsou queer. Avšak v tomto ohledu by se dalo najít i mnoho takových snímků, které queer postavy zesměšňují a zobrazují je s velmi negativním nadhledem. Z toho plyne ohraničení definice queer filmu na takový, který pojednává o této problematice smysluplně.²⁷

Mimo samotné pojednávání filmu o queer problematice lze také zvážit hledisko autorství. V tomto případě by bylo možné za queer filmy považovat takové, které byly vytvořeny tvůrci, kteří se sami jako queer identifikují. To ale naráží na limity toho, že ne všechny filmy, které jsou vytvořeny queer tvůrci, musí nutně zobrazovat queer obsah. Přesto však může odrážet nadhled, díky kterému i přes absenci konkrétního obsahu lze považovat film za queer.²⁸

Fakt, že sledující bude film považovat za queer jen díky identitě tvůrce, otevírá další aspekt, kterým je samotné diváctvo. V tomto případě by tak mohly být potenciálně všechny filmy queer, pokud by byly čteny queer diváctvem. Zároveň některé filmy lze považovat za queer i díky tomu, že diváctvo se ztotožňuje s postavami, které ve snímku vidí a proniká tím do cizích identit.²⁹

Kromě aspektu diváctví lze nakonec také zmínit fikční prostředí světa filmu v některých konkrétních žánrech, ve kterých je možné prakticky cokoli. Například lze zmínit žánr sci-fi anebo také využití animovaného filmu, který „rozostřuje reálné a nereálné, pojímá identitu jako proměnlivou a představuje fantastické prostory, v nichž je změna tvaru a pohlaví stejně pravděpodobná jako cokoli jiného.“³⁰

²⁶ CHLUMSKÁ, Eva. „Tyhle nálepky mě vždycky zajímaly. Rozhovor s Harry M. Benshoffem.“ Cinepur, 2010, 71(9), nečíslováno. Dostupné z: <http://cinepur.cz/article.php?article=1930> [cit. 26. 7. 2024]

²⁷ BENSHOFF, M. Harry a GRIFFIN, Sean. *Queer images: A History of Gay and Lesbian Film in America*. Lanham: Rowman and Littlefield Publishers., Inc. 2006 S. 9-12.

²⁸ Tamtéž

²⁹ Tamtéž

³⁰ Tamtéž

1.4. Queer čtení

Pokud zůstaneme u divácké recepce, lze v kontextu audiovize zmínit pojem queer čtení. Tento pojem označuje určité recepční metody přepracování heteronormativně vnímaných dominantních kódů queer optikou. Jedná se tak o překročení původně zamýšleného vyznění daného filmu. Diváctvo má tak možnost zkoumat film z jiného úhlu pohledu a vytvářet si vlastní interpretace za hranicemi heteronormativity. Díky queer čtení se tak lze odklonit od tradičního konstruování genderu a jiných zavedených hodnot. Zároveň je také pomocí této techniky možné vidět queer obsah ve filmech z dob, ve kterých bylo zobrazování jiného, než heterosexuálního chování zakázáno, nebo bylo tvůrci využito takzvané kódování o němž bude psáno níže.

Queer čtení se však nemusí nutně soustředit pouze na samotný text, ale bere v potaz také ostatní aspekty s ním spojené. S queer čtením je spojen také anglický termín camp, který je jeho radikálnější podobou. Termín popisuje Harry Benshoff jako praktiku, která měla zcela zpochybnit zjevné heterosexuální filmy Hollywoodské produkce. Mezi tyto filmy zmiňuje například akční vojenský film *Top Gun*³¹ (1986) nebo *Čaroděje ze země Oz*³² (1939).³³

1.5. Animovaný film pro děti a jeho úloha

Stále více se objevují úspěšné animované filmy, které přinášejí sofistikovanější a mnohem propracovanější emocemi nabitě postavy a zároveň tvoří fantaskní imaginární světy, ve kterých se mohou dětští diváci cítit v bezpečí.³⁴ Tyto filmy mají představovat převážně zdroj zábavy, mají vzbuzovat představivost a dětem uchovávat jejich nevinnost. Přesto, jak popisuje Henry Giroux (1999), se stávají mnohem více než pouhou zábavou. Animované filmy pro děti jsou tak „výukovým nástrojem“ a také nástrojem socializace, kdy mohou tyto filmy posilovat určitá očekávání v otázkách týkající se genderových rolí, rasových a třídních rozdílů nebo sexuality. Giroux tvrdí, že tyto filmy ovlivňují dětskou kulturu, každodenní život

³¹ Jedna z ikonických scén ve filmu *Top Gun*, která je často čtena jako queer, je volejbalový zápas na pláži. Tato scéna je známá svou homoerotickou estetikou, kde jsou mužské postavy oblečeny pouze v šortkách, lesknou se potem a předvádějí své svaly v pomalých záběrech. Tato scéna je často citována jako příklad homoerotického podtextu filmu. Mimo to lze zmínit i vztahy mezi jednotlivými postavami a mnoho dalších symbolik v podobě dialogů apod.

³² Ve filmu *Čaroděj ze země Oz* lze jako queer číst různé postavy, které se v příběhu objeví a jsou jistými charakteristikami odlišné. Konkrétně lze zmínit například postavu lva, který je interpretován jako queer z důvodu jeho jemným způsobem a stylizovanému vystupování. Queer čtení lze také uplatnit na příběh jako celek, kdy cesta z šedého Kansasu do barevné a fantastické země Oz může symbolizovat touhu po úniku a nalezení místa, kde mohou být lidé sami sebou. Mimo to i titulní píseň „Over the Rainbow“ může být čtena pomocí queer teorie.

³³ BENSHOFF, M. Harry a GRIFFIN, Sean. *Queer images: A History of Gay and Lesbian Film in America*. Lanham: Rowman and Littlefield Publishers, Inc. 2006. S. 10.

³⁴ FARRIS, Molly. *Into the Unknown: A Queer Analysis of the Metaphors in Disney's Frozen Franchise*. Charlotte: The University of North Carolina at Charlotte, 2020.

dětí a také to, že jsou schopné některé dynamiky normalizovat a některé naopak zneviditelnit. Filmy fungují jako „výukové stroje“, majíce stejnou kulturní autoritu a legitimitu pro výuku jako jiné vzdělávací instituce. Především filmy od studia Disney jsou dlouhodobě v čele dětské kultury a poskytují dětem nástroje k posílení očekávání ohledně normalizovaných rasových a sexuálních otázek.³⁵

Vzniklo také několik studií, které přímo poukazují na to, jaký vliv mají animované filmy na děti. Studie Univerzity v Houstonu, zveřejněná v časopise *Child and Adolescent Social Work Journal* (2021), například zjistila, že Disney filmy mohou pomoci rodičům lépe komunikovat s dětmi o těžkých či citlivých tématech, jako jsou láska, přátelství, dobro proti zlu, smrt, ztráta a o důležitosti rodiny. Výzkumníci v této studii analyzovali 155 celovečerních animovaných Disney filmů vydaných v letech 1937 až 2020 a téměř tři čtvrtiny filmů ze studie (73 %) sdílejí poselství o lásce k sobě a k ostatním, a 27 % se zaměřuje na morální a sociální hodnoty. Disney filmy mohou také dětem ukazovat nespravedlnost ve společnosti či přijetí různorodosti na základě rasových, etnických, náboženských, kulturních a dalších rozdílů.³⁶ Další výzkum zdůrazňuje, jak Disney filmy dnes ukazují různorodější rodinné konstelace, což může vést k lepšímu porozumění a respektu kulturních rozdílům. Koncepce lásky v Disney filmech se také postupně vyvíjela, přičemž současné filmy jako *Ledové království* (*Frozen* 2013) se zaměřují na sílu lásky mezi jednotlivými členy rodiny, například mezi sourozenci, a nesoustředí se tak jen na romantické vztahy.³⁷

Jiná studie zase poukázala na vliv vnímání tradičních genderových rolí a sexistických stereotypů. Filmy jako *Popelka* (1950) nebo *Sněhurka a sedm trpaslíků* (1937) mohou zobrazovat stereotypy a vzorce chování, které by mohly ovlivnit interpersonální vztahy dětí, včetně vnímání dominance mužů a submisivity žen, což může vést ke škodlivému chování a postojům, jako je genderové násilí a diskriminace. Kromě toho, animované filmy mohou podporovat jazykové dovednosti a rozvoj emoční inteligence u dětí.³⁸

³⁵GIROUX, H. A. *The Mouse That Roared: Disney and the End of Innocence*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield, 1999. S. 101.

³⁶CHEUNG, Monit, LEUNG, Carol A. a HUANG, Yu-Ju. „Absentee parents in Disney feature-length animated movies: What are children watching?“ *Child and adolescent social work journal*. 2022, 39, 323-336.

³⁷Tamtéž.

³⁸OVEREND, Rebecca. *Once Upon A Childhood: Parents' Attitudes Towards Disney Films and their Perceived Effects on Children* [online]. University of Malta, 2020 [cit. 12. 2. 2024]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/357094385_Once_Upon_A_Childhood_Parents'_Attitudes_Towards_Disney_Films_and_their_Perceived_Effects_on_Children.

Tyto studie tak potvrzují tvrzení Geoxe, že animované filmy mají významný vliv na děti, nejen jako zdroj zábavy, ale také jako prostředek vzdělávání, rozvoje a formování sociálních a morálních hodnot.

1.5.1. Queer v animovaném filmu

Animované filmy jsou primárně věnovány dětským divákům a divačkám, a proto je na jejich obsah dohlíženo poměrně přísně. Nicméně i přes striktní dohled na tento typ filmového díla představují animované snímky nekonečně mnoho možností pro alternativní čtení.³⁹

Skutečnost takového potenciálu alternativního čtení existuje převážně díky tomu, že v tomto typu filmu se objevují různé fiktivní světy, kde se smazávají pravidla toho našeho, reálného, a vyobrazený svět je ovlivněn potřebami dotyčného tvůrce k prezentování příběhu.⁴⁰ Přes zjevnou heteronormativitu, kterou animovaný film ve většině případů představuje, nabízí také možnosti pro queer čtení.⁴¹

Animace přivádí k životu postavy, které v běžném životě neexistují. Jsou to hlavně postavy zvířat, hraček a jiných neživých objektů. Tvůrci a tvůrkyně explicitně nemohou zobrazovat pohlavní orgány, a tak k těmto postavám přisuzují pohlaví/gender nebo alespoň vytvářejí jeho iluzi na základně určitých znaků a kulturních norem, které jsou ve společnosti pevně zakořeněné. Může se jednat o styl chůze, oblečení, mimiku či jiné specifické chování.⁴² „Pracuje se tak s předpoklady a očekáváním, která mají tvůrci a publikum společné.“⁴³ Tento jev potvrzuje podle Seana Griffina (2006) i slavné Disney postavy Mickeyho Mouse a jeho kamarádky Minnie: „Bez jakýchkoli pohlavních orgánů, které by je odlišovaly, stačí puntíkátá sukně, několik lodiček a falešné řasy, aby se z Mickeyho Mouse stala Minnie.“⁴⁴

Převlékání postav pro účel vyprávění konkrétního děje je pro animovaný film poměrně charakteristické. Přeměna se však mnohdy nemusí týkat pouze kostýmu, ale celkové tělesné transformace, ze které byl nadšený i režisér Sergej Ejzenštejn, který vyzdvihoval vytváření

³⁹ CHLUMSKÁ, Eva. *Prála bych si být součástí skutečného světa, Genderová jinakost ve filmu Malá mořská víla*. Genderové stereotypy v animované tvorbě Walta Disneyho. 1. vyd. Praha: Pastiche Filmz, 2011. S. 32

⁴⁰ Tamtéž

⁴¹ GRIFFIN, Sean. *Pronoun Trouble. The Queernes in Animation*. Harry M. Benshoff – Sean Griffin (eds.), *Queer Cinema: The Film Reader*. New York: Routledge 2006. S. 179

⁴² BENSHOFF, M. Harry a GRIFFIN, Sean. *Queer images: A History of Gay and Lesbian Film in America*. Lanham: Rowman and Littlefield Publishers., Inc. 2006. S. 74.

⁴³ CHLUMSKÁ, Eva. *Prála bych si být součástí skutečného světa, Genderová jinakost ve filmu Malá mořská víla*. Genderové stereotypy v animované tvorbě Walta Disneyho. 1. vyd. Praha: Pastiche Filmz, 2011. S. 33.

⁴⁴ GRIFFIN, Sean. *Pronoun Trouble. The Queernes in Animation*. Harry M. Benshoff – Sean Griffin (eds.), *Queer Cinema: The Film Reader*. New York: Routledge 2006 S. 181.

světů, „kde se chobotnice mění ve slony, nebo ryba v osla“.⁴⁵ Díky tomu lze mluvit o využívání fluidní povahy genderu, kdy „postavy nemají stabilní identitu a získávají ji až v průběhu nějaké akce či příběhu“.⁴⁶ Jako zcela zjevný příklad Sean Griffin zmiňuje postavu králíka Bugse Bunnyho. Ten byl mnohokrát představen ve femininní pozici s dámskými šaty či výrazným líčením. Tyto časté přechody mezi tradičně ženskou a mužskou rolí umožňují přemýšlet o postavě jako ne zcela striktně definované, a tedy jako queer.⁴⁷ Podobným směrem lze smýšlet i o postavě kraba Sebastiana z *Malé mořské víly*, který vílu Ariel učí, jak zaujmout muže a ke své performanci využívá dlouhé řasy a vystupuje spíše femininním způsobem. „Toto jednoduché ‚převlékání‘ genderu, kdy se hranice mezi ‚mužským‘ a ‚ženským‘ genderem maže, jako by vystihovalo podstatu performativity genderových rolí Judith Butler.“⁴⁸

Přiřknutí opačného genderu k určitým způsobem vypadajícímu vnějšku postavy Disney provádí převážně u záporných postav. Jedna z takovýchto nejznámějších záporných postav se objevila v *Malé mořské víle* (*The Little Mermaid* 1989), už zmiňovaná mořská čarodějnice Uršula. Ta je spojována s drag queen scénou, a to hlavně z toho důvodu, že byla založena na skutečné drag queen a tehdejší tváři LGBTQ+ komunity jménem Divine. Uršula byla vytvořena jako naprostý opak víly Ariel – měla přehnané líčení, hluboký hlas a provokativní chování. Její performance může připomínat cross-dressing a také skutečnost, že se zmocní hlasu Ariel, odkazuje k představením dragových umělců. *Malá mořská víla* obsahuje i další postavu, tentokrát mužskou, na kterou by se dalo nahlížet obdobně – kuchař Louis, kterému byly přiděleny spíše ženské projevy chování.⁴⁹

⁴⁵ BENSHOFF, M. Harry a GRIFFIN, Sean. *Queer images: A History of Gay and Lesbian Film in America*. Lanham: Rowman and Littlefield Publishers., Inc. 2006 S. 74.

⁴⁶ Tamtéž

⁴⁷ GRIFFIN, Sean. *Pronoun Trouble. The Queernes in Animation*. Harry M. Benshoff – Sean Griffin (eds.), *Queer Cinema: The Film Reader*. New York: Routledge 2006. S. 179-180.

⁴⁸ CHLUMSKÁ, Eva. *Přála bych si být součástí skutečného světa, Genderová jinakost ve filmu Malá mořská víla*. Genderové stereotypy v animované tvorbě Walta Disneyho. 1. vyd. Praha: Pastiche Filmz, 2011 S. 39.

⁴⁹ Tamtéž

1.6. Reprezentace

Termínem reprezentace se rozumí označení způsobu, jakým texty a jiná média poskytují obrazy světa.⁵⁰ Když autoři vybírají určité jednotlivce nebo skupiny, které mají reprezentovat svůj národ nebo lid jako celek, způsob, jakým tyto jednotlivce/skupiny zobrazují, je způsobem implicitního nebo explicitního projektování určitých charakteristik na celou skupinu.⁵¹

Reprezentace queer postav ve filmu, ať už v hraných nebo animovaných filmech, je důležitým aspektem kulturní diverzity a inkluзивity.⁵² Queer reprezentace se týká zobrazování osob, jejichž sexuální orientace nebo genderová identita se liší od heterosexuální a cisgenderové normy, která je často považována za společenský standard.⁵³

Queer reprezentace ve filmu má hluboký význam jak pro queer komunitu, tak pro společnost jako celek. Pro členy LGBTQ+ komunity může vidět sebe nebo své zkušenosti na obrazovce poskytovat pocit viditelnosti a legitimizovat jejich identity a zkušenosti.⁵⁴

V animovaném filmu má reprezentace queer postav jedinečný význam, protože animace dosahuje širokého publika různých věkových skupin, včetně dětí. Zahrnutí queer postav a témat v animaci může podporovat inkluзивitu a tolerance od mladého věku. Navíc animace jako médium umožňuje tvůrcům překročit realistická omezení⁵⁵ a vyjádřit genderovou fluiditu a sexuální diverzitu v kreativnějších a metaforických formách.

Přestože se reprezentace queer postav ve filmu, včetně animovaných děl, postupně zlepšuje, stále existuje řada výzev. Mezi ty patří tokenismus, kdy je queer postava zahrnuta jen pro „zaškrtnutí políčka“ diverzity bez hlubšího rozpracování jejího příběhu⁵⁶, a queerbaiting, kdy

⁵⁰ BELLER, Manfred a LEERSEN, Joep, ed. *Imagology: The Cultural Construction and Literary Representation of National Characters: A Critical Survey*. Amsterdam; New York: Rodopi, Studia imagologica, 2007.

⁵¹ Tamtéž

⁵² BUSINESSOFANIMATION. *Why Animators Should Include LGBT Representation in Animation* [online]. Business of Animation, [cit. 2024-02-12]. Dostupné z: <https://businessofanimation.com/why-lgbt-representation-in-animation-is-important/>

⁵³ GRIFFIN, Sean. *Pronoun Trouble. The Queernes in Animation*. Harry M. Benshoff – Sean Griffin (eds.), *Queer Cinema: The Film Reader*. New York: Routledge 2006. S. 177.

⁵⁴ CRUZ, Elijah. *LGBTQ+ portrayal in the media: Are young people seeing themselves represented?* [online]. Action for Children, 2024 [cit. 2024-02-12]. Dostupné z: <https://www.actionforchildren.org.uk/blog/representation-matters-are-lgbtq-young-people-seeing-themselves-represented-in-the-media/>

⁵⁵ BENSHOFF, M. Harry a GRIFFIN, Sean. *Queer images: A History of Gay and Lesbian Film in America*. Lanham: Rowman and Littlefield Publishers., Inc. 2006 S. 74-75.

⁵⁶ PAHILAJANI, Manjishtha. *Queer Representation In Cinema: Differentiating Between Tokenism And Authentic Storytelling* [online]. Feminism in India, 2022 [cit. 2024-02-12]. Dostupné z: <https://feminisminindia.com/2022/06/08/queer-representation-cinema-tokenism-authentic-storytelling/>

tvůrci naznačují queer podtext bez jeho explicitního potvrzení, čímž se snaží přitáhnout queer publikum bez skutečné reprezentace.⁵⁷

1.7. Queer kódování a stereotypy

Postavy by tak bylo možné charakterizovat jako neheterosexuální ačkoli příběh se explicitně jejich sexualitě nevěnuje. Jedná se o subtextové kódování postav, queer kódování, kdy se postavám přiřknou publikem snadno rozpoznatelné charakteristiky tvořící stereotypy⁵⁸, které se postupně vyvinuly jako například různá gesta, oblečení, výrazy apod. To, dle Richarda Dyer odstraňuje potřebu stanovit sexualitu postavy prostřednictvím dialogu a narativu tím, že ji doslova stanoví na první pohled.⁵⁹ Tento jev se začínal objevovat již v 50. letech, kdy platil produkční kodex, který dohlížel na obsah filmů a nebylo tak možné vyobrazování například právě explicitní sexuality (homosexuality). Obecně lze podle Stuarta Halla definovat stereotypy jako hlavní způsob zobrazování rozdílů a jsou klíčové pro naše porozumění světu.⁶⁰ Stereotypy jsou „pevnými obrazy v naší hlavě“, které berou charakteristiky lidí jako hlavní bod a zesilují je, což vede k určitým očekáváním a předsudkům.⁶¹ Stereotypy jsou často považovány za „vyjádření obecné shody o sociální skupině, jako by tento konsenzus vznikl před stereotypem a nezávisle na něm“, zatímco ve skutečnosti jsou stereotypy tím, odkud lidé čerpají své zaujaté postoje⁶².

1.7.1. Stereotypní zacházení s queer postavami

Podobně jako v případě stereotypů dochází k redukci sociální skupiny na několik charakteristik, dochází i v případě LGBTQ+ komunity na redukování mediální reprezentace pouze na gay a lesbické postavy, čímž se vylučují všechny ostatní možné queer identity. Tento přístup často zahrnuje zjednodušené zobrazování gay mužů a leseb prostřednictvím genderových stereotypů, kde jsou gayové prezentováni jako femininní a lesby jako maskulinní, což posiluje představu, že pravá maskulinita a feminita jsou definovány heterosexuální a cisgender identitou.⁶³

⁵⁷ MCEVOY, Jordyn. *Queerbaiting: Our Life Is Not Yours to Profit From* [online]. Hollywood Insider, 2021 [cit. 2024-02-12]. Dostupné z: <https://www.hollywoodinsider.com/queerbaiting-analysis-shows-movies/>

⁵⁸ CHLUMSKÁ, Eva. *Přála bych si být součástí skutečného světa, Genderová jinakost ve filmu Malá mořská víla*. Genderové stereotypy v animované tvorbě Walta Disneyho. 1. vyd. Praha: Pastiche Filmz, 2011 S. 32-33.

⁵⁹ DYER, Richard. *The Matter of Images: Essays on Representations*, 2. vydání., Routledge, 2003. S. 19.

⁶⁰ HALL, Stuart. *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*. London: Sage Publications, 1997. S. 258.

⁶¹ Tamtéž

⁶² DYER, Richard. *The Matter of Images: Essays on Representation*. London: Routledge, 2002. S. 14.

⁶³ WESTEROP van., Tessa. *Queer Representation in Disney's Recent Feature-Length Films: A Visual Discourse Analysis*. Master's thesis. Utrecht University. 2023

Také smrt queer postav nastává výrazně častěji než u jejich heterosexuálních protějšků. Tyto smrti jsou často používány jako zápletkový prvek pro posunutí narativu hlavní postavy nebo jako důsledek zobrazení queer postav jako padouchů. Tento způsob reprezentace posiluje negativní stereotypy a přispívá k narativu trpících a obětovaných queer postav.⁶⁴ Tento přístup, známý jako „bury your gays“, se používá již od 19. století a spočívá ve vykreslování stejnopohlavních vztahů, které obvykle končí smrtí jednoho z partnerů. Často se stává, že přeživší postava zjistí, že nikdy skutečně nebyla gay, nebo dochází k tragickým úmrtím homosexuálních postav. Zmíněný přístup se používal jako prostředek pro queer autory, aby mohli psát o homosexuálních postavách, aniž by čelili dalšímu sociálním či právním následkům. I když dnes již nejsou takové příběhy nutné, v některých příbězích stále tento způsob reprezentace přetrvává.⁶⁵

Queer postavy jsou často omezeny pouze na podpůrné role, kde jejich jinakost slouží jako zdroj humoru nebo je zcela zneviditelněna. Tyto postavy jsou pouze zřídka umístěny do centra příběhu a jejich zobrazení často souvisí jen k podpoře narativů hlavních postav.⁶⁶

1.8. Současné queer Disney

Záporné postavy však nejsou jediné, o kterých by se dalo ve spojitosti s queer optikou dále diskutovat. Ve filmech jako jsou *Hledá se Dory* (2016), *Zootropolis* (2016), nebo *Toy Story 4* (2019) jsou například zobrazeny na několik vteřin stejnopohlavní páry, které by mohly být pochopeny jako homosexuální. *Hledá se Dory* zobrazovala dvě ženy, které vedly kočárek s dítětem, avšak samotnými tvůrci byla možnost toho, že jsou tyto ženy v partnerském vztahu, vyloučena. Film *Zootropolis* zobrazí možný homosexuální antilopí pár, jak prochází do domu s nákupem a *Toy Story* přišlo s krátkými záběry na dvě ženy vyzvedávající svého potomka ze školy.⁶⁷ Samotnou kapitolu by pak mohl tvořit film *Ledové království* (2013) popřípadě jeho pokračování z roku 2019. Hlavní postava tohoto filmu, princezna Elsa, je kvůli svým nadpřirozeným schopnostem nucena opustit na nějakou dobu svůj domov a objevovat sebe samu. Idea magických sil v souvislosti s Elsou může být chápána jako metafora reprezentující její sexuální identitu stejně tak, jako i řada dalších aspektů v příběhu, které mohou připomínat

⁶⁴ WESTEROP van., Tessa. Queer Representation in Disney's Recent Feature-Length Films: A Visual Discourse Analysis. Master's thesis. Utrecht University. 2023

⁶⁵ HULAN, Haley. Bury Your Gays: History, Usage, and Context. McNair Scholars Journal. Grand Valley State University. 2017.

⁶⁶ Tamtéž

⁶⁷ MORROW, Brendan. A short history of LGBTQ+ representation in Disney films [online]. The Week, 2022 [cit. 2024-02-12]. Dostupné z: <https://theweek.com/culture/1014325/lightyear-disney-lgbtq-representation>

prožívání coming outu.⁶⁸ Mimo postavy Elsy se diváctvo ve filmu *Ledové království* setkává i s Oakenem, kterého vidí s lidmi, které představuje jakou svou rodinu složenou z dalšího muže a několik dětí.⁶⁹ Mimo to stejně jako výše zmíněné záporné postavy má specifické femininní znaky, kdy na skutečnost vyobrazování mužské homosexuality v animovaných filmech prostřednictvím uchýlení se právě k zženštilé povaze postavy, upozorňuje Sean Griffin.⁷⁰

Všechny zmíněné filmy byly ale pouze implicitním zobrazením možných queer postav, které v mnoha případech byly reprezentovány jako něco abnormálního či hrozivého a spíše vytvářely okolo queer komunity stigma⁷¹, nebo měly velmi omezený až zanedbatelný prostor v celém příběhu. Oboje je u publika přijímáno spíše kriticky jako nevýrazný, povrchní způsob zakomponování queer postav do příběhu.⁷²

První explicitní zmínku o neheterosexualitě bylo možné zaznamenat ve filmu *Frčíme* (2020). Tento film představil vedlejší postavu policistky Specter. Ta je prezentována jako lesbická, což představuje jednu z prvních otevřeně queer postav ve filmech Disney. Scéna, ve které policistka Specter zmiňuje svou přítelkyni, je jedním z momentů filmu, který se přímo týká LGBTQ+ tematiky.⁷³

Mnohem výraznější byly ale postavy ve filmech *Raketák* (*Lightyear* 2022) a *Divnosvět* (*Strange World* 2022). První z nich, *Raketák* ukazuje postavu ženy Hawthorne, spolupracovnici a nejlepší přítelkyni protagonisty. Ve filmu je využita její osobní příběhová linie, kdy v jednotlivých útržcích diváctvo vidí svatbu s její přítelkyní a další životní události, kde k sobě dvě ženy projevují svou náklonnost například držením za ruce či líbáním.⁷⁴

Chris Evans, který ve filmu *Raketák* (*Lightyear* 2022) propůjčil hlas postavě Buzze Raketáka, otevřeně podpořil zahrnutí scény s homosexuálním párem a odpověděl na kritiku, že ti, kdo scénu kritizují, jsou podle něj „idioti“. Evans zdůraznil, že sociální pokrok a růst

⁶⁸ FARRIS, Molly. *Into the Unknown: A Queer Analysis of the Metaphors in Disney's Frozen Franchise*. 2020. Master's thesis. University of North Carolina at Charlotte.

⁶⁹ Tamtéž

⁷⁰ GRIFFIN, Sean P. *Tinker Belles and Evil Queens: The Walt Disney Company From the Inside Out*. New York: NYU Press, 2000 S. 146.

⁷¹ CABALLERO, David. *The problem with Disney and its queer-coded villains* [online]. Digital Trends, 2022 [cit. 12. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.digitaltrends.com/movies/disney-queer-characters/>

⁷² MORROW, Brendan. *A short history of LGBTQ+ representation in Disney films* [online]. The Week, 2022 [cit. 2024-02-12]. Dostupné z: <https://theweek.com/culture/1014325/lightyear-disney-lgbtq-representation>

⁷³ BROVERMAN, Neal. *The LGBTQ Character in Disney's 'Onward': Feast on Cyclops Scraps* [online]. Advocate, 2020 [cit. 2024-02-12]. Dostupné z: <https://www.advocate.com/commentary/2020/3/07/lgbtq-character-disneys-onward-feast-cyclops-scraps>

⁷⁴ WESTEROP van., Tessa. *Queer Representation in Disney's Recent Feature-Length Films: A Visual Discourse Analysis*. Master's thesis. Utrecht University. 2023

jsou klíčové pro americký i lidský příběh a že tento druh zastoupení pomáhá společnosti k růstu.⁷⁵

Oproti všem zmíněným snímkům *Divnosvět* obsahuje postavu chlapce Ethana, která je hlavní a zároveň queer. Snímek s queer identitou pracuje jako s naprosto přirozenou součástí života zdejších postav, kdy zobrazuje zjevné zalíbení Ethana ke chlapci Diazovi a sexualita protagonisty je jeho prostou a samozřejmou součástí. Konkrétně je možné specifikovat scény flirtování chlapců a následné dialogy mezi jednotlivými členy rodiny, kteří otevřeně o jeho lásce ke chlapci mluví.⁷⁶

Vynechat nelze ani krátký film *Out* (2020), který je dostupný na platformě Disney+. Ten je významným příspěvkem k LGBTQ+ tematice ve filmu, kdy představuje příběh Grega, mladého muže, který se chystá své rodině oznámit, že má přítele. Film je pozoruhodný tím, že nabízí centrální postavu, která je otevřeně gay, což byla pro produkci Pixar první takováto postava. Příběh se dotýká tématu coming outu, což je proces, při kterém jedinec otevřeně sdílí svou sexuální orientaci nebo genderovou identitu. *Out* zobrazuje výzvy, se kterými se může člověk setkat, ale také poskytuje povzbuzující zprávu o akceptaci a lásce. Díky svému vizuálnímu stylu a estetice dodává na půvabu a přístupnosti pro diváctvo všech věkových kategorií. Film zdůrazňuje význam podpory a lásky v procesu coming outu, a to jak ze strany rodiny, tak partnerů. Manuel, přítel hlavního hrdiny, je zobrazen jako podpůrný partner, což je pozitivní obraz zdravého vztahu. *Out* je ceněn nejen za svůj příspěvek k reprezentaci LGBTQ+ komunity v animovaném filmu, ale také za to, že nabízí povzbuzující příběh o sebepřijetí a odvaze být sám sebou. Jeho dostupnost na platformě Disney+ umožňuje, aby tento důležitý příběh oslovil široké publikum, včetně mladého diváctva, což přispívá k rozšíření povědomí a pochopení LGBTQ+ tematiky.⁷⁷ Zároveň *Out* přináší důležitý příspěvek k LGBTQ+ reprezentaci ve filmu a podporuje otevřený dialog mezi LGBTQ+ osobami a jejich blízkými.⁷⁸

⁷⁵ HARRISON, Ellie. *Lightyear star Chris Evans responds to critics of same-sex kiss* [online]. The Independent, 2022 [cit. 2024-02-12]. Dostupné z: <https://www.independent.co.uk/arts-entertainment/films/news/chris-evans-lightyear-same-sex-kiss-b2101549.html>

⁷⁶ DEBRUGE, Peter. *Strange World Review* [online]. Variety, 2022. Dostupné z: <https://variety.com/2022/film/reviews/strange-world-review-disney-1235434396/>

⁷⁷ KLEINMANN, James. *Film Review: Out* [online]. The Queer Review, 2020 [cit. 12. 2. 2024]. Dostupné z: <https://thequeerreview.com/2020/05/22/film-review-out-gay-short-animated-film-pixar-sparkshorts/>

⁷⁸ REYNOLDS, Daniel. *The True Story Behind 'Out,' Pixar's Groundbreaking Gay Short Film* [online]. Advocate, 2020 [cit. 12. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.advocate.com/film/2020/6/06/true-story-behind-out-pixars-groundbreaking-gay-short-film>

1.9. Teorie recepce

Média jako celek nekomunikují pouze jednosměrně, ale při jejich konzumaci probíhá dvousměrný komunikační proces, kdy se s konzumenty daného média (například publikem v kinosále) počítá jako s aktivními účastníky. Ti dále konkrétní obsah interpretují. Tento proces, který se nazývá teorie recepce, popsal v roce 1973 britský kulturní teoretik Stuart Hall ve své esejí *Kódování a dekódování televizního diskurzu*. Soustředí se tak na to, jak publikum interpretuje a vytváří významy ze sledovaného média. Podle Halla je obsah kódován s určitými významy, ale mohou být dekódovány různými způsoby. Interpretace tak může být závislá na několika faktorech například pohlaví, věku, osobních zkušenostech a hodnotách apod. Těmito různými osobnostními rozdíly vznikají odchylky v tom, jak jednotlivci mediálnímu obsahu rozumí. V souvislosti s tím Hall definoval tři typy teorie recepce, nejčastěji označované jako tzv. trojí čtení. První typ je dominantní, kdy publikum zcela přijímá konzumovaný obsah a shodují se v interpretaci s původně zamýšleným významem tvůrců. Druhou fází je fáze vyjednávací, kdy je původně zamýšlený význam publikem přijat pouze částečně. Publikum chápe autorský záměr, ale přesto mohou být části přijatého obsahu v rozporu s jejich osobním přesvědčením. Poslední fáze je fáze opoziční. V té publikum zcela odmítá původní autorský záměr a vymezují se proti němu.⁷⁹

Aplikace teorie recepce na queer obsah v Disney pohádkách nabízí zajímavý pohled na to, jak různé publikum interpretuje a přijímá reprezentaci LGBTQ+ postav a témat ve filmovém průmyslu. Někteří*ré diváci*čky tak mohou přijmout záměrně nepatrné queer prvky v Disney pohádkách, které jsou v určitém snímku přítomny, ale nejsou explicitně vyjádřeny. Tito diváci a tyto divačky mohou zmíněné konkrétní prvky vnímat jako součást širšího příběhu o rozmanitosti a inkluzi, aniž by to měnilo jejich celkové vnímání dané pohádky. Příkladem může být postava, jejíž sexualita není explicitně uvedena, ale jejíž chování nebo vztahy mohou naznačovat queer identitu.

Jiní*é diváci*čky mohou rozpoznat a částečně přijmout queer prvky v Disney pohádkách, ale mohou je také kritizovat nebo interpretovat v kontextu svých vlastních kulturních a sociálních názorů. Mohou například uznat pokrok ve zobrazení LGBTQ+ postav, ale současně cítit, že tato zobrazení nejsou dostatečně zastoupená nebo jsou příliš stereotypní. Tento přístup může být ovlivněn jejich osobními zkušenostmi s queer komunitou nebo jejich očekáváním ohledně zobrazení LGBTQ+ lidí v médiích.

⁷⁹ HALL, Stuart. *Encoding and Decoding in the Television Discourse.*: Centre for Cultural Studies, University of Birmingham, 1973.

Mohou existovat i diváci*čky, kteří budou odmítat nebo kritizovat přítomnost jakýchkoli queer prvků v Disney pohádkách, kdy je mohou považovat za nevhodné pro dětské publikum nebo v rozporu s jejich osobními hodnotami či náboženskými přesvědčeními. Tato skupina může interpretovat jakékoli naznačení queer obsahu jako negativní vliv na tradiční rodinné a morální hodnoty.

Teorie recepce je posledním bodem v teoretické části, která poskytla přehled základních pojmů a konceptů souvisejících s queer reprezentací v animovaných filmech a jejich vnímáním ve společnosti. Popsány byly základní pojmy a klíčové aspekty jako jsou queer teorie, heteronormativita a queer čtení, což umožňuje lépe porozumět komplexnosti a různorodosti těchto témat. Tyto teoretické poznatky poskytují potřebný kontext pro další zkoumání, konkrétně jak jsou queer postavy a témata vnímány diváctvem.

Nyní bude pozornost směřována k metodologické části práce, kde budou představeny metody a postupy použité pro sběr a analýzu dat. Hlavním cílem následující kapitoly je detailně popsat, jak byl výzkum prováděn, jaké techniky byly využity a jakým způsobem byly shromážděny informace pro vyhodnocení vnímání queer reprezentace v animovaných filmech.

2. Metodologie

Kapitola se zabývá metodologickým přístupem použitým v praktické části této bakalářské práce, která se zaměřuje na výzkum diváctva s ohledem na problematiku zobrazování queer obsahu v animovaných pohádkách pro děti. Hlavním cílem výzkumu je zjistit, jak různí*é diváci*čky vnímají a jak reagují na přítomnost queer postav a témat v animovaných filmech určených dětem. Pro tento výzkum byla vybrána kombinace kvalitativního a kvantitativního výzkumu, kdy specifika každého z přístupů budou v této kapitole popsána a následně bude i vysvětleno proč byla zvolena. Zmíněno bude i dotazníkové šetření a konkrétní postup práce.

2.1. Kvalitativní, kvantitativní a smíšený výzkum

Kvantitativní výzkum se skládá ze shromažďování spíše menšího množství dat od většího počtu respondentů*ek, která jsou poté pomocí různých statistických metod analyzována a vytváří tak statistický přehled. Počítá tedy s tím, že lidské chování je možné alespoň částečně měřit a předpokládat.⁸⁰ Pro tento typ výzkum se nejčastěji využívají experimenty či silně strukturovaný sběr dat za pomoci například testů, nebo dotazníkového šetření s uzavřenými otázkami. Dotazníkové šetření má pak za úkol zjistit názor respondenta a jeho postoje. Hlavním cílem výzkumu je popis a ověření pravdivosti daných představ o sledovaném fenoménu. Výzkum kvantitativní může poskytovat několik výhod, například je možné výsledky z tohoto výzkumu zobecnit na populaci, je užitečný pro zkoumání větších skupin, výsledky nejsou tolik závislé na výzkumníkovi a je také mnohem rychlejší a jeho data jsou přímočará. Získaná data mohou být ale na druhou stranu příliš obecná. Zkoumaný problém pak pomocí tohoto výzkumu nelze popsat do hloubky.⁸¹

Oproti tomu kvalitativní výzkum je prováděn pomocí delšího a intenzivního kontaktu s pečlivě vybraným jedincem či skupinou jedinců, kdy počet těchto dotazovaných osob neboli informantů, je mnohem omezenější než u kvantitativního výzkumu. Fenomén zkoumá více do hloubky, a to převážně pomocí rozhovorů. Zabývá se specifickým problémem, který nelze řešit pomocí jiných statistických metod jako například při kvantitativní metodě, jelikož jeho cílem není dozvědět se odpovědi na typy otázek „kolikrát, kdy, nebo kolik“, nýbrž se snaží přijít na to „proč a jak“.⁸² Na začátku výzkumu je stanoveno výzkumné téma a základní otázky, které ale výzkumník může na základě již posbíraných dat různě pozměnit a doplňovat.

⁸⁰ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace* (Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání). Praha: Portál. 2016. S. 42.

⁸¹ Tamtéž

⁸² REICHEL, J. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada Publishing, a. s. 2009 S. 40-42.

Mimo to vznikají také hypotézy a nová rozhodnutí. Výzkum je pružný, nestrukturovaný a poskytuje podrobné informace, proč se daný fenomén objevil a také získává podrobný popis a vhled při zkoumání jednotlivců. Jak píše Jan Hendl, „výzkumník vyhledává a analyzuje jakékoliv informace, které přispívají k osvětlení výzkumných otázek, provádí deduktivní a induktivní závěry.“⁸³ Obecně se tedy výzkum zaměřuje na chápání problematiky daného jedince. Výzkum tak neřeší problém pouze povrchově, ale více do hloubky. Sběr dat je prováděn v terénu za pomoci přímého kontaktu s informanty. Zároveň je z tohoto důvodu metoda časově náročná, a proto není možné postihnout velké množství respondentů, což vede k některým negativům, které tato metoda má.⁸⁴ Zároveň jsou výsledky snadněji ovlivnitelné výzkumníkem a je složitější na potvrzování hypotéz. Kvalitativní výzkum tak funguje na základě toho, že se nestanovují hypotézy předem, ale budou výsledkem analýzy získaných informací od respondentů.⁸⁵ Odpovědi, které se během výzkumu získají, jsou však čistě subjektivní a nedají se vztáhnout na širokou veřejnost⁸⁶ a tedy přesto, že kvalitativní výzkum umožňuje studování problému v souvislostech a ve větší míře, a to díky detailnějšímu popisu od respondentů, není možné jeho závěr převést do obecné roviny a ani jej aplikovat mimo řešenou problematiku.⁸⁷

Pozitiva obou těchto zmíněných výzkumů lze spojit a vytvořit tak smíšený výzkum, který je stále více využíván výzkumníky v mnoha oblastech, především pak v sociálních vědách, a poskytuje tak hlubší a komplexnější pohled na studovaný fenomén. Smíšený výzkum se definuje jako metodologický přístup, který kombinuje sběr, analýzu a interpretaci kvantitativních a kvalitativních dat v jedné studii, kdy propojuje číselná data s hlubšími a detailnějšími daty. Zároveň je možné adaptovat metody obou sběrů dat podle specifických potřeb konkrétního výzkumu. V rámci smíšeného výzkumu lze využít několik různých strategií pro kombinování kvalitativních a kvantitativních metod. Jednou z nich je spojení dat získaných z každého výzkumu zvlášť, tedy začít například s kvantitativním sběrem dat a následně ho doplnit kvalitativním, který dopomůže k pochopení kvantitativních výsledků. Další možnost, jak lze využít předností každého výzkumu, je rovnou oba přístupy spojit a data shromažďovat současně. Výzkumník v tomto případě dává dohromady několik typů

⁸³ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace* (Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání). Praha: Portál. 2016. S. 45.

⁸⁴ REICHEL, J. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada Publishing, a. s. 2009 S. 42.

⁸⁵ Tamtéž

⁸⁶ Tamtéž

⁸⁷ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace* (Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání). Praha: Portál. 2016. S. 52.

přístupů, konkrétně lze například vytvořit dotazník, který zahrnuje více druhů výzkumných otázek.⁸⁸

Pro potřeby tohoto výzkumu byla konkrétně zvolena metodologie dotazníkového šetření, které kombinuje uzavřené a otevřené otázky. Tento přístup umožňuje sběr kvantitativních dat pro statistickou analýzu a zároveň poskytuje prostor pro hlubší kvalitativní vhled do postojů a názorů respondentů.

Postup byl zvolen z několika důvodů. Především se jedná o citlivé téma, které by mohlo způsobit, že někteří nebudou ochotni odpovídat v přímých rozhovorech. Osobní rozhovory by mohly vést k tomu, že respondenti*ky budou přemýšlet nad tím, zda je jejich názor „správný“ či „nesprávný“, což může ovlivnit jejich odpovědi a snížit autenticitu získaných dat.

Využití dotazníku navíc zajišťuje anonymitu, což respondentům*kám poskytuje komfort a jistotu, že jejich odpovědi nebudou spojeny s jejich identitou. Tato anonymita je klíčová, zvláště u citlivých témat, jako může právě být recepce queer témat v dětských animovaných filmech, a umožňuje získat upřímnější a otevřenější odpovědi.

Dalším důvodem pro volbu dotazníku je jeho praktičnost a snadná dostupnost. Dotazníky lze distribuovat elektronicky, což umožňuje oslovit širší spektrum respondentů*ek bez ohledu na jejich geografickou polohu. Respondenti*ky mají možnost vyplnit dotazník kdykoli a kdekoli, což zvyšuje šanci na jejich zapojení do výzkumu.

Dotazník byl distribuován prostřednictvím online platformy Survio a byl k dispozici po dobu jednoho měsíce. Před hlavním sběrem dat bylo provedeno zkušební měření s menším vzorkem respondentů*ek. Toto měření pomohlo ověřit srozumitelnost a relevantnost otázek. Na základě zpětné vazby byly některé otázky upraveny, pro jasnější formulaci a lepší pochopení a také aby lépe refletovaly záměr výzkumu a zlepšily kvalitu získaných dat.

Dotazník byl sdílen prostřednictvím několika kanálů, včetně serveru Edna, který se zaměřuje na poskytování informací o televizních seriálech a filmech, což umožnilo jeho šíření i mimo lokální oblast. Další distribuce probíhala přes kulturní centrum V břiše velryby, mladoboleslavské kino a základní a mateřskou školu v Dolním Bousově, což ovšem znamená, že většina pravděpodobně pochází z této specifické oblasti. Výsledkem bylo získání 161 odpovědí.

⁸⁸ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace* (Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání). Praha: Portál. 2016. S. 56.

Výzkum byl prováděn s ohledem na etické normy. Respondenti*ky byli*y informováni*y o účelu výzkumu, anonymitě jejich odpovědí a možnosti kdykoli výzkum opustit.

Pro sběr dat byla použita kombinace několika technik, které zajišťují co nejširší a zároveň relevantní vzorek respondentů*ek. Primární technikou byl výběr na základě dobrovolnosti a dostupnosti. Tento přístup umožňuje oslovit respondenty, kteří jsou ochotni se zúčastnit výzkumu a mají k tomu příležitost, což je zvláště důležité u citlivých témat, kde je dobrovolnost klíčová pro získání autentických odpovědí.⁸⁹ Další použitá technika byla technika sněhové koule, která spočívá v tom, že oslovení respondenti*ky doporučí další potenciální účastníky výzkumu. Ačkoli tato metoda může být efektivní při oslovování různých sociálních skupin, nemusí vždy zaručit skutečnou různorodost. Doporučování*é respondenti*ky často pocházejí z podobných sociálních kruhů jako ti*y, kteří*ré je doporučili*y, což může vést k vytvoření určité sociální bubliny, spíše než k zajištění širokého spektra perspektiv.⁹⁰

2.2. Dotazník

Dotazník se skládá z několika částí zaměřených na různé aspekty zkoumaného tématu. Okruhy otázek, na které bude v průběhu výzkumu práce cílit, jsou naznačeny v teoretické části práce. Mezi tyto okruhy patří mimo jiné hlavně vyobrazení neheteronormativního obsahu, tedy takového, který lze označit jako queer, jeho frekvence a stereotypy.

V první řadě bylo potřeba zjistit demografické údaje, kdy mezi tyto otázky byly zahrnuty i takové, které zjišťují, jak se respondent*ka identifikuje a zdali se cítí být členem queer komunity. Tato otázka je důležitá pro pochopení, zda perspektiva dotazovaných ovlivňuje jejich vnímání queer obsahu. Další otázky se ptají na nejvyšší dosažené vzdělání, věk, rodovou příslušnost či zda je respondent*ka rodičem, nebo má děti ve svém okolí. Tyto otázky umožňují segmentovat data a analyzovat odpovědi na základě konkrétního kontextu respondentů*ek.

Další otázky se týkaly vnímání queer obsahu, kdy tyto otázky poskytují představu o frekvenci vnímání queer obsahu mezi respondenty, ale také jejich postoje a názory včetně myšlenek na to, zda může mít queer obsah vliv na dětského diváctva.

⁸⁹ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace* (Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání). Praha: Portál, 2016. S. 165.

⁹⁰ MIOVSKÝ, Michal. *Příručka k provádění výběru metodou sněhové koule* (snowball sampling). 1. vyd. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003, Metodika, no. 1. S. 108.

Dotazník také zjišťuje konkrétní divácké zkušenosti. Pomáhají tak získat přehled o obecném vnímání reprezentace queer postav a poskytují náhled na význam a integraci queer témat v narativu animovaných pohádkách. Otázky ohledně osobních diváckých zkušeností zahrnují i dotazování respondentů*ek, zdali se setkali*y se stereotypy, které jsou spojeny s queer komunitou.

Data z dotazníku byla analyzována pomocí kombinace kvantitativních a kvalitativních metod, tedy statistické zpracování uzavřených otázek za účelem identifikace hlavních trendů a souvislostí a tematická analýza otevřených odpovědí, která umožnila hlubší vhled do individuálních postojů a zkušeností dotazovaných.

3. Vyhodnocení

Primárním cílem výzkumu je zjistit, jak diváci*čky vnímají queer obsah v animovaných pohádkách, a jaké postoje a názory k tomuto obsahu zaujímají. Vyhodnocení bude rozděleno na obecné názory všech respondentů*ek nehledě na jejich osobní diváckou zkušenost s queer obsahem. Dále pak budou analyzovány odpovědi těch, kteří zkušenost s queer obsahem mají, a může být tak detailněji prozkoumána jejich recepce.

K vyhodnocení budou použity výzkumné otázky:

- Jaký je obecný postoj diváctva ke queer obsahu v animovaných pohádkách?
- Jaký vliv mají demografické aspekty, vztah ke queer komunitě a k dětem na vnímání queer obsahu v animovaných pohádkách?
- Jak často se diváctvo setkává s queer obsahem v animovaných pohádkách a jaký mají na četnost zobrazování názor?
- Jaké jsou konkrétní divácké zkušenosti respondentů*ek s queer obsahem?
- Jaká je zkušenost respondentů*ek se stereotypy spojené s queer komunitou?

Zároveň byly při vytváření dotazníku stanoveny hypotézy, které se během vyhodnocení mohou ukázat jako pravdivé či nikoliv. První z hypotéz predikuje většinový pozitivní postoj k zařazení queer obsahu do dětských animovaných filmů, kdy tato hypotéza předpokládá, že současná společnost je více otevřená a tolerantní vůči queer tématům a že respondenti*ky budou podporovat jejich zařazení do filmů pro děti. Druhá hypotéza se týká toho, jak zásadní roli hraje věk při hodnocení queer obsahu v animovaných filmech, přičemž predikce počítá s tím, že mladší diváctvo bude tento obsah hodnotit pozitivněji. Jedna z premis také je, že reprezentace queer postav v dětských animovaných filmech je stále relativně vzácná a mnoho respondentů*ek se s ní tedy dosud nesetkalo. To souvisí s predikcí, že respondenti*ky budou se stavem menšího zobrazování queer postav a témat spíše spokojeni a nebudou vyžadovat většího zastoupení, než je doposud. Poslední hypotéza se zaměřuje na zkušenost respondentů*ek se stereotypy, kdy předpokládá, že ti, kteří se setkali se stereotypy v animovaných filmech budou zároveň považovat tyto stereotypy za problematické a nesourodé se skutečným světem.

3.1. Složení účastníků a účastnic průzkumu

Aby bylo možné pochopit a interpretovat výsledky výzkumu, je zapotřebí znát několik informací o respondentech, jako je věk, vztah ke queer komunitě a o jejich kontaktu s dětmi. Tyto ukazatele mohou ovlivnit jejich postoje a názory, protože například různé generace mohou mít odlišné zkušenosti a sociálně-kulturní kontexty, které formují jejich vnímání ohledně queer témat. Vztah ke queer komunitě, ať už osobní nebo prostřednictvím blízkých osob, může významně ovlivnit empatii a podporu pro queer reprezentaci v médiích. Tyto demografické údaje umožňují identifikovat vzorce a rozdíly v postojích různých skupin respondentů*ek, což přispívá k hlubšímu pochopení výsledků výzkumu a jejich relevanci pro různé segmenty populace.

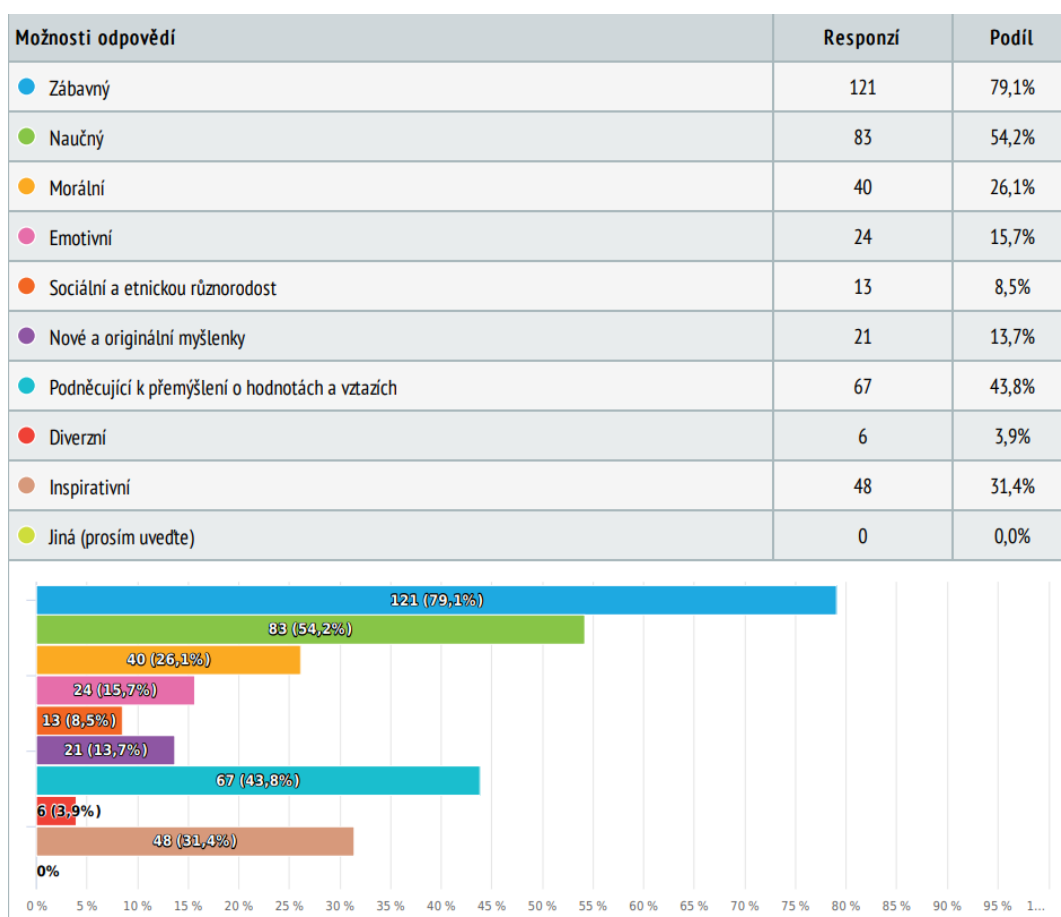
Věková skladba respondentů*ek ukazuje, že většina z dotazovaných spadá do mladší a střední věkové kategorie, s většinou v rozmezí 20–35 let. Tato věková skupina je pravděpodobně otevřenější a má větší zkušenosti s různými formami médií, včetně moderních animovaných pohádek, které mohou obsahovat queer obsah.

Většina respondentů*ek má nějaký vztah k queer komunitě, buď prostřednictvím osobního kontaktu (64,4 %), nebo vlastního sebeidentifikování jako queer (15 %). Toto může naznačovat vyšší míru empatie a podpory pro queer obsah v médiích mezi respondenty. Pozitivní postoje mezi respondenty ke queer komunitě převládají (59,4 % velmi pozitivní nebo spíše pozitivní), což může znamenat, že respondenti*ky jsou nakloněni k přijímání queer obsahu v animovaných pohádkách.

Zároveň i znalost vztahu respondentů*ek k dětem je důležitá, protože by mohla ovlivňovat jejich názory a postoje ohledně zobrazování queer obsahu. Rodiče a lidé s blízkým vztahem k dětem, kteří zároveň tvoří největší podíl dotazovaných (83,2 %), mohou mít odlišné představy a očekávání ohledně toho, co je vhodné a prospěšné pro dětské diváctvo. Tyto skupiny mohou být více zaměřené na potenciální vlivy, které mohou mít pohádky na dětský vývoj a hodnoty. Naopak lidé bez přímého vztahu k dětem, kdy tento podíl tvoří pouze 16,9 % z celkového počtu respondentů*ek, mohou mít více obecný či nezaujatý pohled na queer reprezentaci v médiích.

Respondenti*ky mají různé představy o ideálních charakteristikách pohádek. Zábava je pro respondenty nejdůležitější charakteristikou ideálního animovaného filmu pro děti, konkrétně pro 71,1 %, následovaná naučnými prvky (54,2 %) a tématy, která podporují přemýšlení o hodnotách a vztazích (43,8 %). Inspirativní a morální aspekty jsou také významné (31,4 %),

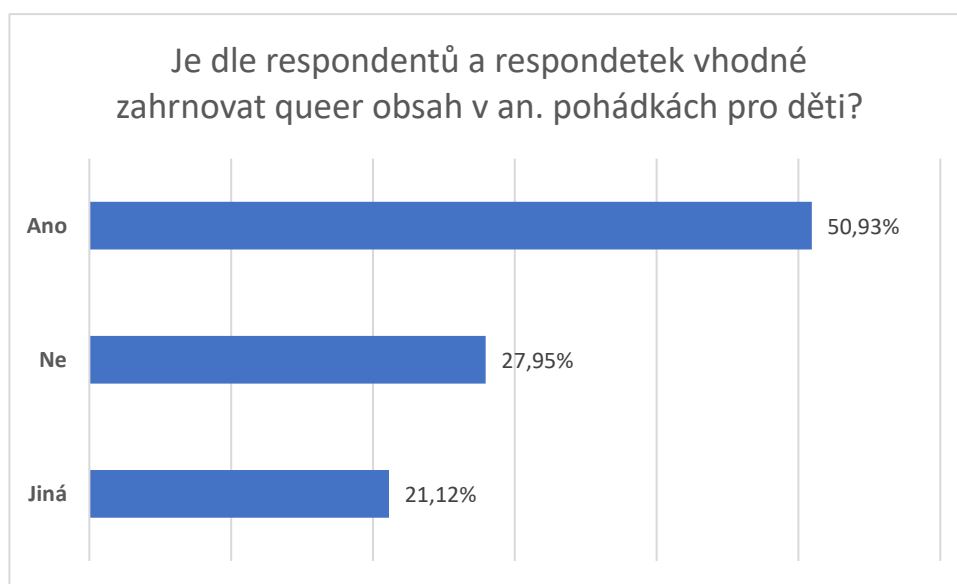
zatímco emotivní a originální myšlenky jsou méně důležité (13,7 %), ale stále relevantní. Sociální a etnická různorodost a diverzita jsou zmiňovány nejméně často (8,5 % a 3,5 %), avšak stále hrají roli v představách o ideálním dětském animovaném filmu. Tyto respondenty zmíněné charakteristiky naznačují, že pohádky mohou sloužit jako nástroj pro učení a rozvoj, přičemž poskytují diváctvu nové znalosti a dovednosti. Zábavnost může být vnímána jako jedním z klíčových prvků, který přitahuje pozornost a zájem publika, a tím činí pohádky atraktivní pro širokou škálu diváctva. Tyto informace poskytují přehled o tom, jaké hodnoty a prvky respondenti*ky oceňují v pohádkách, což pomůže lépe interpretovat jejich postoje a názory na queer obsah a také mohou být klíčové pro pochopení, zda diváctvo preferuje pohádky primárně pro zábavu nebo také jako prostředek pro vzdělávání a rozvoj.

Graf 1: Hlavní charakteristiky animovaného filmu pro děti dle respondentů a respondentek

3.2. Jaký je obecný postoj diváctva ke queer obsahu v animovaných pohádkách?

Jednou z hlavních hypotéz dotazníku bylo, že názory respondentů*ek na zakomponování queer obsahu do pohádek budou převážně pozitivní. Odpovědi respondentů*ek ukazují široké spektrum názorů, kdy převažující postoj je spíše příznivý. Přestože se mezi odpověďmi objevují i opačné názory, celkový trend naznačuje, že většina diváctva je nakloněna myšlence zahrnout queer postavy a témata do animovaných pohádek, pokud jsou tato témata vhodně zakomponována do příběhu. Další klíčové aspekty zahrnují kontext či věk dětí, pro které je film určen.

Graf 2: Vhodnost zahrnutí queer obsahu

Kontext k této hypotéze poskytují také výzkumy ILGA-Europe, konkrétně Rainbow Map 2023 pro Českou republiku a průzkumy veřejného mínění prováděné agenturou CVVM. Mapa od ILGA-Europe sleduje legislativní a politické klima pro LGBTQ+ lidi v jednotlivých zemích Evropy a zahrnuje hodnocení v oblastech jako jsou rovnost a zákonná ochrana před diskriminací. Česká republika se v roce 2023 umístila na 30. místě z 49 zemí, což naznačuje, že postavení LGBTQ+ lidí v české společnosti je střední – tedy ani výrazně pozitivní, ani výrazně negativní. Toto umístění reflektuje, že zatímco v české společnosti existuje určitá úroveň akceptace LGBTQ+ osob, stále jsou zde přítomny konzervativnější názory.⁹¹ To může vysvětlovat, proč někteří*ré respondenti*ky vyjádřili*y nesouhlas s přítomností queer obsahu v pohádkách.

⁹¹ ILGA-Europe. Rainbow Europe: Czechia [online]. [cit. 2024-07-14]. Dostupné z: <https://rainbowmap.ilga-europe.org/countries/czechia/>

Nicméně, převažující příznivý postoj respondentů*ek v tomto průzkumu k zakomponování queer obsahu může být považován za indikaci postupně se měnících postojů směrem k větší inkluzi a akceptaci v české společnosti, zejména v oblasti médií. V kontextu výsledků Rainbow Map se zdá, že většina respondentů*ek podporuje myšlenku reprezentace queer postav, pokud je tato reprezentace provedena citlivě a přiměřeně vzhledem k věkové skupině, pro kterou je obsah určen. Tento vývoj by mohl odrážet širší kulturní posun směrem k větší rovnosti a respektu vůči LGBTQ+ komunitě v České republice.

Mnoho respondentů*ek se domnívá, že zahrnutí queer postav a témat do pohádek přispívá k normalizaci a přijetí queer lidí ve společnosti. Celkem 50,93 % respondentů*ek odpovědělo, že je vhodné zahrnovat queer postavy do pohádek. Tito*tyto respondenti*ky zdůrazňují význam diversity a tolerance. Argumentují, že pohádky mohou být prostředkem k tomu, aby děti pochopily, že existují různé formy identit a že si jsou všechny rovnocenné. Například jedna z odpovědí byla: „Děti by měly být připraveny na reálný život“, což naznačuje, že vystavení rozmanitým identitám v raném věku může přispět k lepšímu porozumění a akceptaci v pozdějším životě.

Přesto však někteří*ré respondenti*ky zdůrazňují, že zahrnutí queer témat by mělo být přirozené a kontextuálně vhodné. Například se objevují konkrétní odpovědi, ve kterých se uvádí, že queer postavy by měly být zahrnuty pouze tehdy, pokud to přirozeně zapadá do příběhu a není to filmem „vnucováno“. V jedné z odpovědí bylo poznamenáno: „Ano, pokud to souvisí s obsahem pohádky a není to v přehnané míře.“ Tento názor odráží obavy, že nadměrný důraz na queer témata by mohl být kontraproduktivní a mohl by odvádět pozornost od samotného příběhu.

Pro některé je zahrnutí queer postav do pohádek otázkou spravedlnosti a reprezentace. Tito*tyto respondenti*ky argumentují, že queer děti a mladiství mají právo vidět postavy, které reflektují jejich vlastní zkušenosti. Jeden z respondentů uvádí: „Jsem queer. Existuji. Queer lidé si také zaslouží být v pohádkách“, čímž zdůrazňuje význam viditelnosti a uznání existence queer komunity v médiích pro děti.

Na druhé straně stojí menšina respondentů*ek, konkrétně 27,95 %, kteří*ré se domnívají, že zahrnutí queer postav do pohádek není vhodné. Tito*tyto respondenti*ky vyjadřují obavy, že zahrnutí takových postav by mohlo děti zmást nebo negativně ovlivnit. V jedné nesouhlasné odpovědi bylo uvedeno: „Dítě nemá řešit tyto otázky, z pohádky má mít zážitek a pobavení“. Jedním z hlavních argumentů proti zahrnutí queer postav tak je, že malé děti

ještě nejsou dostatečně zralé, aby tato témata pochopily. Někteří*ré se domnívají, že děti by měly být chráněny před komplikovanými otázkami sexuality a identity, dokud nejsou starší a schopné je plně pochopit. Podle těchto názorů by se queer témata měla objevit spíše ve filmech pro starší děti a teenagery. „Pro opravdu malé děti mi to nepřijde vhodné/nutné“, zmiňuje se odpovídající, což naznačuje, že by mělo být zvažováno, kdy je dítě dostatečně vyspělé, aby se s těmito tématy setkal. Někteří lidé se obávají, že zahrnutí queer témat může zmást děti ohledně tradičních hodnot. Věří, že děti by měly být vychovávány s jasným pochopením rodinné struktury založené na vztahu mezi mužem a ženou, což je podle nich i v souladu s přirozeným řádem.

Přestože se některé obavy vztahují k možnému zmatení dětí nebo k negativnímu dopadu na jejich chápání tradičních hodnot, jiní*é respondenti*ky tvrdí, že pohádky mají nejen bavit, ale i vychovávat. Zahrnutí queer témat může podle nich pomoci dětem lépe pochopit rozmanitost lidské sexuality a identit, což může vést k větší toleranci a menšímu výskytu předsudků vůči queer lidem. Podle některých odpovědí si děti, které vidí queer postavy v pohádkách, mohou odnést, že být queer je normální a není to tabu.

Někteří*ré respondenti*ky však mají pocit, že současná společnost tlačí na queer témata příliš agresivně, což může vést k opačnému efektu, tedy k odporu místo přijetí. Ti*y, kteří*ré takto odpověděli*y, mají pocit, že se jedná pouze o trend nebo módní záležitost a že by se nemělo tlačit na sílu, aby každá pohádka obsahovala queer postavy. Tento názor naznačuje, že by mělo být opatrně zvažováno, jakým způsobem a v jaké míře jsou tato témata v pohádkách prezentována.

Malá část respondentů*ek zaujala neutrální postoj, nebo nemají konkrétní názor na tuto otázku. Vyjadřují, že jim na zahrnutí queer postav do pohádek nezáleží, nebo že to považují za irelevantní.

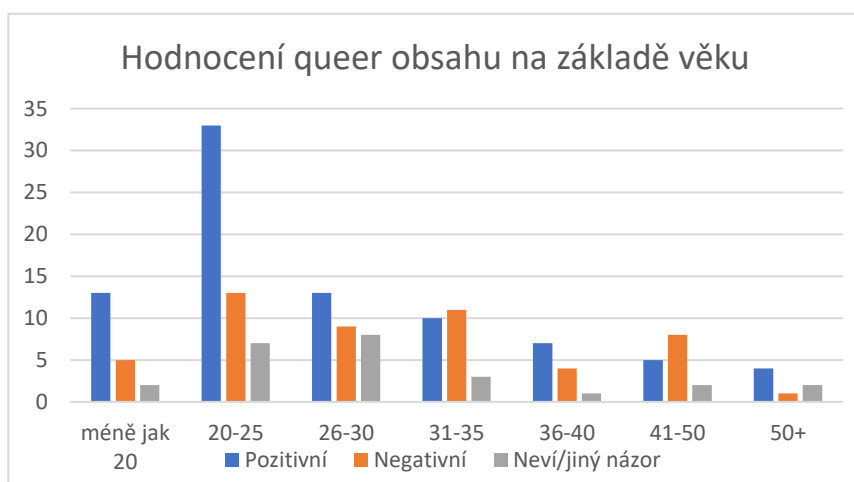
Ohledně obecných názorů na zobrazování queer témat v animovaných dětských filmech lze v závěru říci, že zatímco názory na zahrnutí queer postav do pohádek jsou různorodé, většina respondentů*ek tuto myšlenku podporuje, což potvrzuje původní hypotézu. Tento pozitivní postoj ukazuje na rostoucí akceptaci a ochotu společnosti reflektovat rozmanitost lidských identit i v pohádkových příbězích.

3.3. Jaký vliv mají demografické aspekty, vztah ke queer komunitě a k dětem na vnímání queer obsahu v animovaných pohádkách?

V rámci výzkumu se dotazník zaměřil i na zkoumání hypotézy, že věk bude hrát klíčovou roli při hodnocení queer obsahu v animovaných pohádkách, přičemž se očekává, že mladší diváctvo bude mít tendenci hodnotit queer obsah pozitivněji než starší generace.

Výsledky ukazují, že věk může mít určitý vliv na vnímání tohoto obsahu. V mladších věkových skupinách, konkrétně u osob mladších 20 let a v rozmezí 20 až 25 let, převažuje pozitivní hodnocení nad negativním. Mladší respondenti tedy mají tendenci hodnotit queer reprezentaci ve filmech vstřícněji.

Ve skupině respondentů ve věku 31 až 35 let se ale počet pozitivních a negativních odpovědí prakticky vyrovnává, což naznačuje různorodé postoje v tomto věkovém rozpětí. U respondentů ve věku 41 až 50 let pak dokonce mírně převažují negativní hodnocení nad pozitivními, což může poukazovat na odlišný postoj starších generací k LGBTQ+ reprezentaci ve filmech.

Graf 3: Hodnocení queer obsahu na základě věku

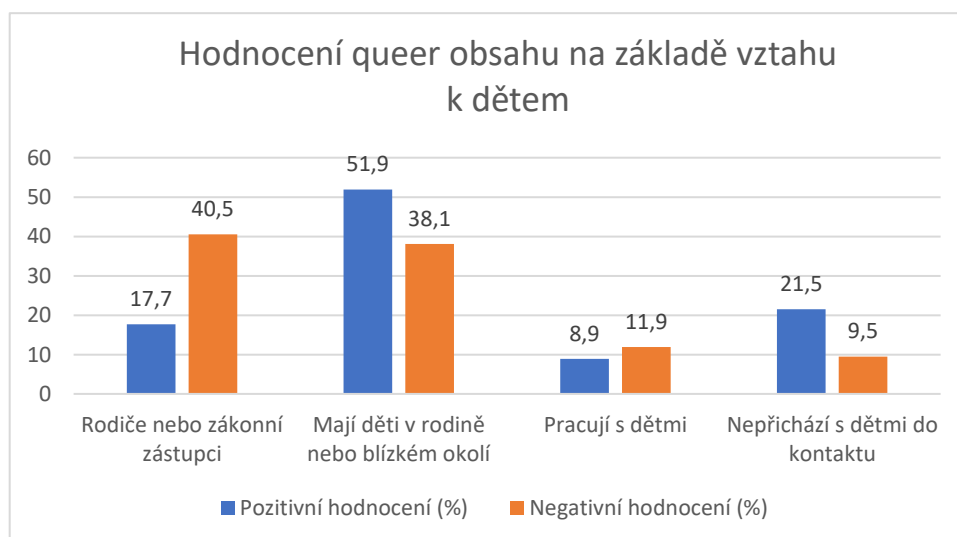
Ačkoli věk pravděpodobně není jediným určujícím faktorem, tyto výsledky naznačují, že postoje ke queer obsahu mohou být do jisté míry ovlivněny věkovým zařazením respondentů. Další části výzkumu se zaměří na jiné demografické a osobní faktory, které mohou hrát v této otázce významnější roli.

Na základě odpovědí respondentů a respondentek se ukazuje, že vztah k dětem by mohl být více klíčový. Mezi respondenty*kami, kteří*ré hodnotí queer obsah pozitivně, je největší skupina těch, kteří mají děti v rodině nebo blízkém okolí (51,9 %), zatímco pouze menší část jsou sami rodiče nebo zákonní zástupci (17,7 %) či osoby pracující s dětmi (8,9 %). Navíc 21,5 % této skupiny s dětmi do kontaktu vůbec nepřichází.

Naopak u negativně hodnotících tvoří největší podíl rodiče nebo zákonní zástupci (40,5 %), což je výrazně vyšší procento než u pozitivně hodnotících. Další významnou skupinou mezi negativně hodnotícími jsou osoby, které mají děti v rodině nebo blízkém okolí (38,1 %) a menší část (11,9 %) jsou osoby pracující s dětmi. Tento rozdíl může naznačovat, že rodičovská role či blízkost k dětem může mít vliv na hodnocení queer obsahu, kdy negativně hodnotící respondenti*ky jsou častěji sami rodiči.

Tento trend by mohl být interpretován tak, že lidé, kteří sami zastávají roli rodiče nebo zákonného zástupce, mohou mít tendenci více přemýšlet o obsahu, kterému jsou děti vystaveny, a mohou být citlivější na tematiku queer reprezentace v dětských filmech. Rodičovská perspektiva může ovlivňovat jejich vnímání hodnotového rámce, který považují za vhodný nebo nevhodný pro dětské publikum. Pro negativně hodnotící rodiče může být důležité, aby obsah byl v souladu s jejich představou tradiční rodiny.

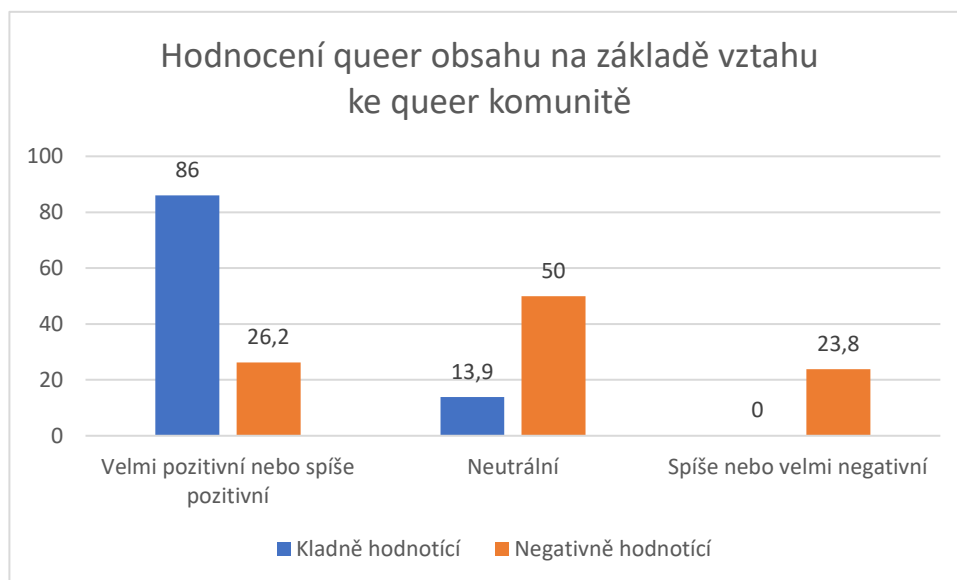
Na druhé straně, pozitivně hodnotící respondenti*ky, kteří*ré nejsou sami rodiči, mohou k této tematice přistupovat s menšími obavami co se týče vlivu obsahu na děti nebo s větší otevřeností k různým formám reprezentace. Může se u nich jednat i o větší akceptaci diversity nebo vyšší úroveň tolerance vůči rozdílným hodnotám, které nemusí považovat za konfliktní vůči svým vlastním představám o výchově a společnosti.

Graf 4: Hodnocení queer obsahu na základě vztahu k dětem

Rodičovská role a blízký kontakt s dětmi tak mohou hrát nepřímou roli v tom, jak jsou témata queer reprezentace vnímána a hodnocena. Tento trend naznačuje, že přístup ke queer obsahu může být ovlivněn osobními hodnotami a postoji, které souvisejí s rodinnými strukturami a výchovnými prioritami.

Naopak mezi jasně určující faktor, který ovlivňuje hodnocení respondentů*ek lze zařadit jejich osobní vztah ke queer komunitě. Přes 86 % z kladně hodnotících uvádí velmi pozitivní nebo spíše pozitivní vztah. Pouze 13,9 % má neutrální postoj a nikdo z této skupiny nemá negativní vztah ke queer komunitě. Mezi negativně hodnotícími respondenty je situace značně odlišná. Pouze 26,2 % z nich má velmi pozitivní nebo spíše pozitivní vztah ke queer komunitě, zatímco 50 % zaujímá neutrální postoj. Výrazná část této skupiny (23,8 %) má spíše nebo velmi negativní vztah ke queer komunitě.

Graf 5: Hodnocení queer obsahu na základě vztahu ke queer komunitě

Na tento faktor vztahu ke queer komunitě se lze podívat i tak, má-li dotyčná osoba přímý vztah s queer komunitou, nebo se jako queer identifikuje. Na otázku, zda respondenty ovlivňuje při sledování filmů s touto tematikou skutečnost, že znají někoho queer, nebo sami jsou queer, odpovědělo 26,7 % respondentů*ek kladně a 70,2 % záporně. Zbytek uvedl nejistou odpověď. Někteří respondenti*ky uvedli*y, že jsou citlivější na queer kódování a více si jej všímají. To platí především pro ty, kteří jsou součástí queer komunity nebo mají blízké přátele z této komunity. Respondenti*ky, kteří*ré mají zkušenost s queer komunitou také častěji vyjadřují emocionální reakce na negativní nebo stereotypní zobrazení queer postav. Někteří*ré z nich se soustředí na to, zda je zobrazení queer komunity respektující

a v souladu s jejich vnímáním, kdy se často vyjadřují, že je mrzí, když jsou queer postavy zesměšňovány nebo špatně zobrazeny, což ovlivňuje jejich celkový dojem z filmu.

Mnozí*hé respondenti*ky uvádějí, že přítomnost queer postav ve filmech je pro ně pozitivní a činí filmy zajímavějšími a reálnějšími. Někteří*ré preferují filmy s queer reprezentací a vyhledávají je záměrně, přičemž cítí, že to přispívá k větší normalizaci a akceptaci queer identity ve společnosti.

Několik respondentů*ek se zmínilo o tom, že vnímají nadměrné používání queer tematiky ve filmech jako otravné, jako součást přehnané propagandy, nebo přistupují ke queer obsahu neutrálně a analyzují jej spíše z hlediska jeho umělecké hodnoty a relevance než osobního vlivu.

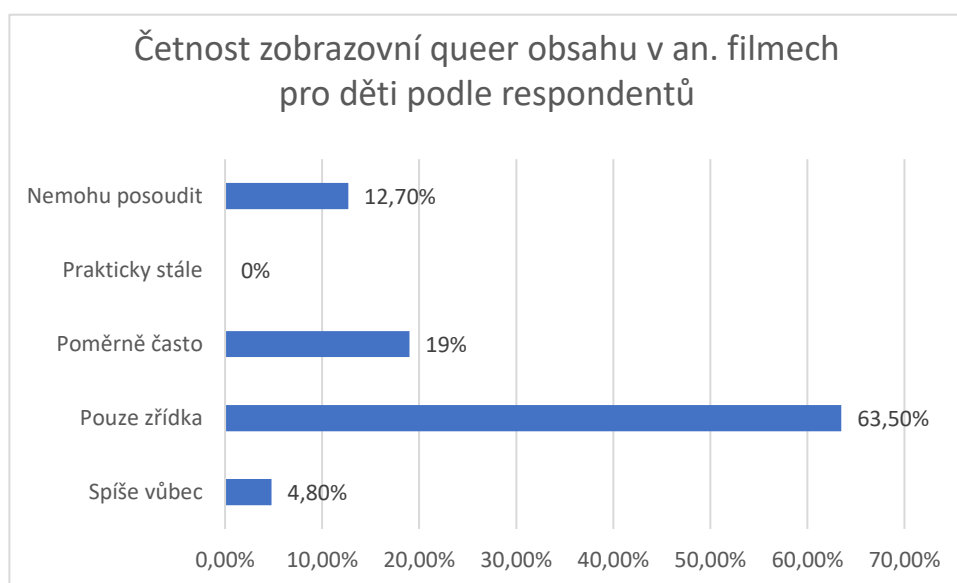
Po analýze demografických faktorů je jasné, že největší vliv na vnímání queer obsahu má osobní vztah ke queer komunitě. Ti*y, kteří*ré mají osobní zkušenost s queer komunitou, mají tendenci vnímat filmy s queer tematikou citlivěji a s větším zájmem o autentickou a respektující reprezentaci. Naopak respondenti*ky bez takové osobní zkušenosti se vyjadřují více neutrálně nebo dokonce kriticky k nadměrnému používání queer tematiky ve filmech. Věk tak nemusí být jediným rozhodujícím faktorem, jak bylo původně předpokládáno, ale spíše jedním z několika důležitých demografických a sociálních aspektů, které formují postoje diváctva.

3.4. Jak často se diváctvo setkává s queer obsahem v animovaných pohádkách a jaké jsou jejich zkušenosti s tímto obsahem?

V rámci průzkumu byli*y respondenti*ky dotázáni i na jejich vnímání frekvence zobrazování queer témat v animovaných filmech pro děti. Cílem bylo zjistit, jak často se podle respondentů*ek tato témata objevují a jaký mají na tuto frekvenci názor. Výsledky poskytují pohled na to, jak různé skupiny vnímají přítomnost queer reprezentace v animovaných dílech a jaké jsou jejich preference ohledně této otázky. Na základě odpovědí respondentů*ek byly analyzovány jejich zkušenosti a postoje, které odhalují různé úrovně spokojenosti a nespokojenosti s aktuálním stavem reprezentace queer postav a témat v dětských animovaných filmech.

Většina respondentů*ek (63,5 %) uvádí, že queer témata se v animovaných filmech objevují jen zřídka. Toto vnímání naznačuje, že queer obsah je stále považován za výjimečný, a ne za standardní součást dětské animované tvorby. Skutečnost, že malé procento respondentů*ek

(4,8 %) si myslí, že queer témata nejsou v animovaných filmech zobrazována vůbec, posiluje dojem o jejich minimální přítomnosti. Tento pohled může odrážet jednak nedostatečnou reprezentaci LGBTQ+ postav v dětských médiích, jednak nedostatek povědomí o existujících příkladech queer obsahu u některých skupin diváctva. Může také naznačovat, že pro tuto skupinu je queer reprezentace buď nedostatečná, neviditelná, nebo nedostupná, jelikož velké množství queer obsahu je také umístěno pouze na placené streamovací služby, kdy za rok 2022 bylo z celkového počtu 44 snímků na Disney+ 17 s queer obsahem.

Graf 6: Četnost zobrazování queer obsahu v an. filmech pro děti podle respondentů a respondentek

Podle zprávy GLAAD Studio Responsibility Index 2023 je reprezentace LGBTQ+ postav v produkcích společnosti Disney stále velmi omezená. Ze všech filmů, které Disney vydal (59 snímků v kino distribuci, tak i na streamovacích platformách) v roce 2022, pouze 24 obsahovalo LGBTQ+ postavy (filmů uvedených v kinech s queer postavami bylo 7 a 17 uvedených na streamu.) Konkrétně u animovaných filmů pro děti od studia Disney s queer postavami bylo zjištěno, že z kino distribuce queer postavy obsahovaly 3 filmy. GLAAD také zmiňuje omezený a často vedlejší charakter queer reprezentace ve velkých mediálních produkcích. Lze se podívat i na animované/rodinné filmy jako celek, kdy těchto filmů za rok 2022 bylo dohromady 39 a z toho 8 tvořilo inkluzivní obsah.⁹² Tento nedostatek významnějšího zastoupení queer postav může být jedním z důvodů, proč si respondenti*ky myslí, že queer témata nejsou v animovaných filmech běžná, nebo že jsou zobrazována zřídka.

⁹² GLAAD. Walt Disney Company [online]. 2023 [cit. 2024-07-15]. Dostupné z: <https://glaad.org/sri/2023/walt-disney-company/>

Pro přibližně pětinu respondentů*ek (19 %) panuje shoda o tom, že se queer témata objevují poměrně často. To může odrážet vnímání, že v poslední době se mediální produkce snaží více začleňovat LGBTQ+ obsah. Avšak nikdo z respondentů*ek nemá dojem, že by queer témata byla v animovaných filmech přítomna neustále. Například studie organizace GLAAD ukazují, že i když se zastoupení LGBTQ+ postav ve filmech zvyšuje, jejich role zůstávají často omezené a minoritní.⁹³ To odpovídá i výsledkům z průzkumu, kde respondenti*ky nepovažují queer reprezentaci za dominantní ani všudypřítomnou, což se shoduje s analýzami GLAAD.

Někteří*ré respondenti*ky (12,7 %) nejsou schopni*y posoudit frekvenci zobrazování queer témat, což může být způsobeno nedostatkem zkušeností s těmito filmy nebo nedostatkem pozornosti věnované tomuto aspektu. Z dotazníku je tak i patrné, že větší pozornost queer obsahu věnuje pouze 25,4 % odpovídajících. To také může naznačovat širší společenský kontext, kde queer témata nejsou vždy otevřeně diskutována nebo kde je jejich reprezentace přehlížena či považována za méně významnou.

Pokud se zaměříme na spokojenost respondentů*ek s aktuálním stavem, téměř třetina (28,6 %) uvádí, že je spokojena s aktuální frekvencí zobrazování queer témat. Tito*tyto respondenti*ky pravděpodobně považují současnou úroveň reprezentace za přiměřenou a v souladu s jejich očekáváními, přičemž většina z nich uvedla, že queer obsah se objevuje jen zřídka. To naznačuje, že existuje významná část populace, která je spokojena s omezeným zobrazováním queer postav, což může odrážet jejich preferenci pro tradiční obsah.

Na druhé straně téměř polovina respondentů*ek (46 %) si přeje, aby se queer témata objevovala častěji. Tento údaj naznačuje rostoucí požadavek na větší inkluzi a reprezentaci LGBTQ+ komunity v dětských médiích. Tito*tyto respondenti*ky pravděpodobně vnímají současnou frekvenci jako nedostatečnou, což může být způsobeno jak osobními hodnotami, tak i zvýšeným povědomím o otázkách diverzity a inkluze ve společnosti.

Část respondentů*ek (14,3 %) se domnívá, že queer obsahu je příliš mnoho a že by měl být omezen. Tento názor může vycházet z pocitu, že současná reprezentace je „umělá“ nebo nepřiměřená vzhledem k jejich představám o reálném světě. V kontextu zprávy GLAAD, která ukazuje, že zastoupení LGBTQ+ postav je stále velmi omezené, se tento názor jeví jako odtržený od skutečné situace. Pocit „nadměrnosti“ může být spíše reflexí osobních předsudků nebo reakcí na relativně malé, ale viditelné změny v mediálním obsahu.

⁹³ GLAAD. Walt Disney Company [online]. 2023 [cit. 2024-07-15]. Dostupné z: <https://glaad.org/sri/2023/walt-disney-company/>

Pokud se zaměříme na stanovenou hypotézu, že reprezentace queer postav v dětských animovaných filmech je stále relativně vzácná a mnoho respondentů*ek se s ní dosud nesetkalo, a že respondenti*ky budou spíše spokojeni*y se stavem menšího zobrazování queer postav a témat, výzkum poskytuje částečné potvrzení této hypotézy. Většina respondentů*ek skutečně vnímá queer reprezentaci jako vzácnou, což je v souladu s hypotézou. Navíc téměř třetina respondentů*ek je spokojena se současným stavem reprezentace, což podporuje predikci, že omezená reprezentace nebude mnohým vadit. Nicméně, je také zřejmé, že značná část respondentů*ek (46 %) požaduje častější zobrazování queer témat, z čehož vyplývá, že hypotéza, že respondenti*ky nebudou vyžadovat větší zastoupení, není zcela správná. Tento rozpor v odpovědích ukazuje na polarizaci názorů na queer reprezentaci v dětských animovaných filmech. To podtrhuje potřebu dalšího výzkumu a veřejné diskuse o tom, jakým způsobem a v jaké míře by měla být queer témata v dětských médiích zobrazována.

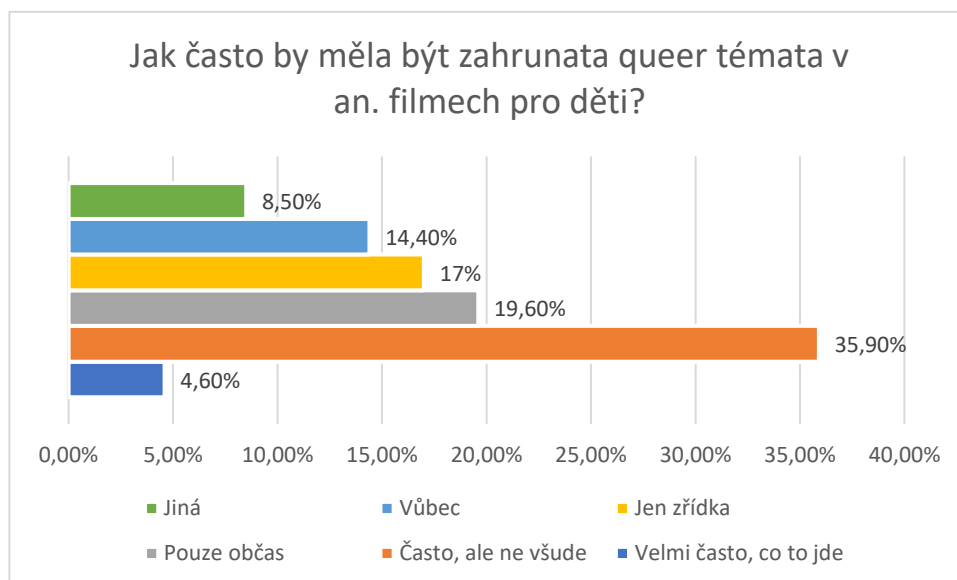
Celkově tato data naznačují, že vnímání frekvence zobrazování queer témat v dětských animovaných filmech je velmi různorodé a závisí na osobních zkušenostech, postojích a přístupu ke queer otázkám. Skutečná reprezentace queer postav zůstává relativně nízká, což kontrastuje s některými vnímanými představami o její „nadměrnosti“ v médiích.

Následně po otázce ohledně četnosti zobrazování, byli*y respondenti*ky dotázáni*y na jejich názor na to, jak často by se podle nich měl queer obsah v pohádkách zobrazovat, kdy největší skupina respondentů*ek (35,9 %) preferuje, aby queer témata byla zmiňována často, ale ne všude. Tento názor naznačuje, že mnoho lidí podporuje začlenění queer témat, avšak s mírou a uvážením. Respondenti*ky, kteří*ré zvolili*y tuto možnost, pravděpodobně věří, že queer reprezentace by měla být přítomna, ale zároveň přirozeně a relevantně začleněna do příběhů, aniž by byla nucená nebo všudypřítomná.

Druhá největší skupina (19,6 %) preferuje, aby queer témata byla zmiňována pouze občas. Tento přístup ukazuje na umírněnou podporu začlenění těchto témat, kde respondenti*ky považují za vhodné, aby se queer témata objevovala jen v určitých příbězích a situacích. Tento názor může odrážet obavu, že příliš časté zmiňování by mohlo být vnímáno jako nepřirozené nebo nadměrné.

Na druhé straně spektra se nachází skupiny respondentů*ek, kteří*ré preferují buď minimální zahrnutí queer témat (17,0 %), nebo jejich úplnou absenci (14,4 %). Tito*tyto respondenti*ky pravděpodobně věří, že zahrnutí queer témat není nezbytné. Tento názor může být motivován

snahou o ochranu tradičních hodnot nebo obavou, že taková témata nejsou vhodná pro děti. Pouze malý podíl respondentů*ek (4,6 %) si myslí, že queer témata by měla být zmiňována velmi často, co to jde.

Graf 7: Jak často by měla být zahrnuta queer témata v an. filmech pro děti?

Někteří*ré respondenti*ky zdůrazňují, že queer témata by měla být začleněna ve stejném poměru jako témata jiných menšin, jako jsou kulturní a rasové menšiny nebo neúplné rodiny. Jiní věří, že by začlenění mělo být přirozené a záviset na vývoji příběhu spíše, než aby bylo uměle vloženo. Další respondenti*ky zdůrazňují, že rozhodnutí by mělo být ponecháno na autorech pohádek, s důrazem na autorskou svobodu a přirozenost.

3.5. Jaké jsou konkrétní divácké zkušenosti respondentů*ek s queer obsahem?

Následující část průzkumu se zaměřuje na konkrétní zkušenosti respondentů*ek, kdy na otázku, zda respondenti*ky viděli*y pohádku s queer obsahem, odpovědělo 41,2 % respondentů*ek kladně a 58,8 % záporně. Tento rozdíl může být způsoben různými faktory. Z výsledků dotazníku je tak možné vysledovat, že se ale převážně jedná o kombinaci nízké frekvence sledování pohádek obecně, preferencí starších nebo klasických titulů, nedostatku dostupnosti a viditelnosti queer obsahu, osobních preferencí a historického a společenského kontextu, kdy všechny tyto faktory přispívají k tomu, že někteří respondenti*ky dosud neviděli*y žádné animované pohádky s queer tematikou.

Respondenti*ky, kteří*ré mají diváckou zkušenost s pohádkami s queer obsahem, poskytli*y konkrétní názvy filmů. Mezi nejčastěji zmiňované patří například *Rakeťák (Lightyear)*,

Nimona, Divnosvět (Strange World), V hlavě (Inside Out), Ledové království (Frozen), Mulan, Proměna (Turning Red), Luca, Frčíme (Onward), Encanto, Zootropolis (Zootopia), Malá mořská víla (The Little Mermaid), Lego Batman, OUT a Čapí dobrodružství (Storks). Některé tyto pohádky vyloženě explicitně zobrazují queer obsahy, a to ať už se jedná o hlavní postavy (*Divnosvět, Out*) či pouze vedlejší (*Raketák, Frčíme, Čapí dobrodružství*). Některé jsou ale založené spíše na queer codingu a tedy respondenti*ky usuzují, že by se mohlo jedna o queer postavu (*Ledové království, Zootropolis, Lego Batman, Mulan, Proměna, Luca*).

Z odpovědí respondentů*ek se dá vyvodit, že zkušenosti s queer obsahem v animovaných filmech pro děti jsou různorodé. Mnoho respondentů*ek zaznamenalo přítomnost queer prvků, ale jejich hodnocení se liší podle toho, jak byly tyto prvky zobrazeny a jak zapadly do celkového příběhu.

Mnozí*hé z respondentů*ek, kteří*ré mají zkušenost s queer obsahem v animovaných filmech, vyjadřuje při jeho sledování pozitivní pocity (23,81 %). Ve většině případů uvádějí, že se cítí dobře, šťastně a potěšeně, zejména pokud jsou postavy integrovány do příběhu přirozeně

a nenuceně. Někteří*ré respondenti*ky dokonce zmiňují, že se lépe identifikují s postavami a že přítomnost queer postav jim přináší pocit inkluze a normalizace jejich vlastních identity.

Oproti tomu, někteří*ré respondenti*ky uvádějí, že přítomnost queer postav a témat v animovaných filmech na ně nemá žádný zvláštní emocionální dopad. Cítí se stejně jako při sledování jakýchkoli jiných pohádek a zdůrazňují, že pro ně je důležitá kvalita samotného filmu a jeho provedení, nikoli přítomnost či nepřítomnost queer postav. Zmíněný spíše neutrální postoj zaujalo největší procento a to tedy 50, 79 %. Pro tuto skupinu je přirozené vidět queer postavy jako součást běžného života, což nepovažují za nic zvláštního.

Nicméně, část respondentů*ek (25,40 %) vyjadřuje i negativní pocity při sledování animovaných filmů s queer postavami. Cítí se být unaveni*y nebo obtěžováni*y přítomností queer témat a považují je za nevhodné pro děti nebo za nucené a nepřirozené. V některých z těchto odpovědí se uvádí, že by byli*y raději, aby se queer témata neobjevovala v pohádkách vůbec, nebo také vyjádření obavy, že přílišné zdůrazňování queer obsahu by mohlo mít opačný efekt a vyvolat odpor. Také se cítí napjatě, protože neví, jak na queer obsah zareagují ostatní diváci*čky, což může ovlivnit jejich vlastní vnímání.

Většina respondentů*ek (65,1 %) však uvedla, že je queer obsah ve filmech nijak neovlivňuje. Menší část (28,6 %) ale uvádí, že si jsou ovlivnění tímto obsahem vědomi*y. Někteří*ré se

cítí být více spojeni s příběhem a postavami, když je queer obsah dobře začleněn do děje, což zvyšuje jejich emocionální angažovanost a potěšení z filmu. Na druhou stranu, špatně podaný nebo příliš explicitní queer obsah může jejich zážitek z filmu negativně ovlivnit.

Ve filmech, které respondenti*ky viděli*y, je přítomnost hlavní queer postavy relativně vzácná, ale není neobvyklá. Queer témata jsou častěji prezentována v kontextu jednotlivých scén nebo vedlejších dějových linií než jako hlavní část příběhu. Explicitního zobrazení queer identity si jsou respondenti*ky také vědomi*y, ale tento obsah z výsledku nevyplývá jako vždy převažující. Převažující většina respondentů*ek také uvádí, že queer lidé byli vyobrazeni pozitivně a jejich role nebyla záporná, což ukazuje na snahu tvůrců o pozitivní reprezentaci queer postav.

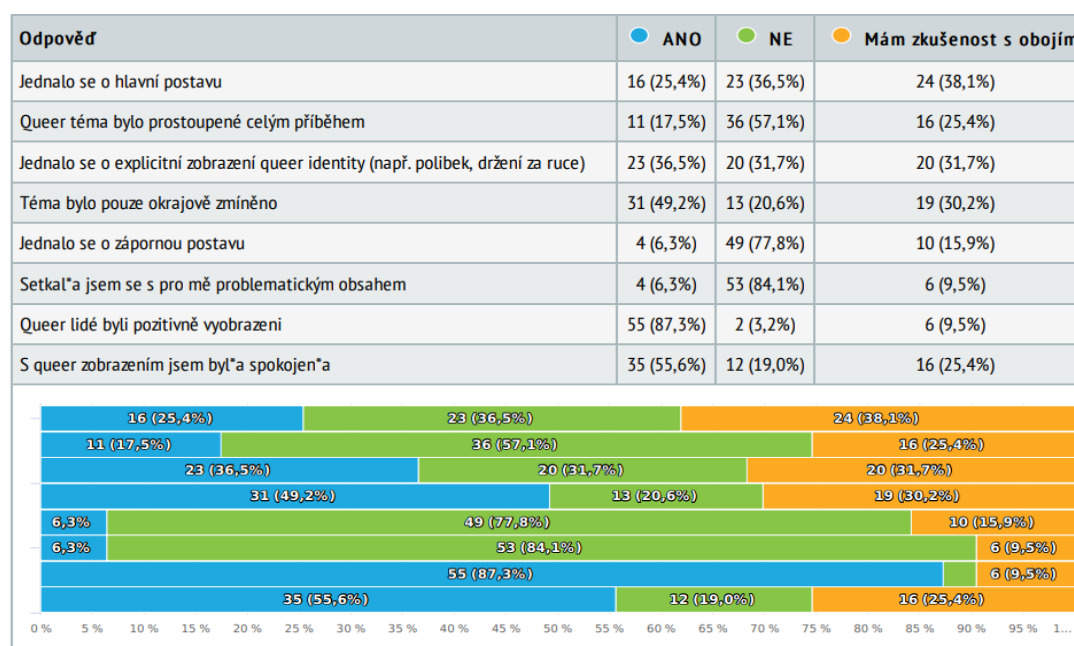
Z výsledků také vyplývá, že čtvrtina respondentů*ek (25,4 %) věnuje větší pozornost queer prvkům, když se s nimi v animovaných pohádkách setkají. Většina respondentů*ek (68,3 %) však považuje queer prvky za integrální součást příběhu a nevěnuje jim zvláštní pozornost. Pro ně queer prvky nemění podstatu filmu, což naznačuje, že jsou vnímány jako rovnocenný prvek vyprávění bez zásadního vlivu na celkové hodnocení příběhu.

Převažuje také shoda nad tím, že se diváctvo nesetkalo s pro ně osobně problematickým obsahem, ani s negativním zpracováním postav a jsou zároveň s reprezentací, kterou měli*y možnost vidět, spokojeni. Čtvrtina respondentů*ek však není spokojena s reprezentací queer lidí v animovaných filmech jako celkem. Mezi jejich důvody patří nedostatečné zobrazení, nucená inkluze, která působí nepřirozeně, nebo stereotypizace. Někteří*ré respondenti*ky by uvítali*y více explicitních projevů lásky mezi queer postavami, podobně jako u heterosexuálních párů, aby byla zachována rovnost v reprezentaci. Jedná se však o malou část, kdy tato skupina zastává názor, že otevřené a jasné zobrazení je lepší, protože vyjadřuje jasný postoj k LGBTQ+ reprezentaci a věří, že toto explicitní zobrazení je efektivnější při vzdělávání a normalizaci LGBTQ+ témat u dětí. Také někteří považují nenápadné zobrazení za zbabělé a myslí si, že pokud se témata řeší, měla by být řešena otevřeně a jasně, nebo by mohlo téma být nepochopeno či přehlédnuto.

Objevují se tu také odpovědi, které vyjadřují preference jemnějšího a nenápadného zobrazení queer témat, aby se zachovala citlivost k publiku a aby se vyhnulo pocitu nucenosti. Většina respondentů*ek však nemá preference ohledně explicitního nebo nenápadného zobrazení queer témat. V jedné z odpovědí byla například vyjádřena opatrnost vůči příliš explicitním projevům jakéhokoli vztahu v dětských pohádkách, ať už heterosexuálního nebo homosexuálního.

Můžete popsat svou zkušenost pomocí následující tabulky?

Matice výběru z možností, zodpovězeno 63 x, nezodpovězeno 98 x

Graf 8: Zkušenosti respondentů a respondentek s queer obsahem v an. filmech pro děti

Jak jsou queer témata tvůrci ztvárněna také z velké části přispívá tomu, zda diváctvo obsah považuje za přirozeně začleněný či nikoli. Přibližně 54 % respondentů*ek uvedlo, že queer obsah v animovaných filmech, které viděli, byl přirozený a začleněný do příběhu. Tito*tyto respondenti*ky oceňovali*y, že queer prvky byly součástí příběhu od začátku, nebyly vnímány jako slabina a přirozeně zapadaly do fikčního světa filmu. Postavy působily autenticky a jejich queer identita nebyla nijak zvlášť zdůrazňována, což přispělo k jejich přirozenému vnímání.

Na druhé straně 15,9 % respondentů*ek vnímalo queer obsah jako nucený a nepřirozeně vložený do příběhu. Podle těchto respondentů*ek bylo téma často do příběhu záměrně vtlačeno bez ohledu na jeho přirozený vývoj, což mohlo být vnímáno jako „snaha uspokojit všechny strany“. Tento přístup byl někdy označován jako „násilně nacpaný“, což narušovalo

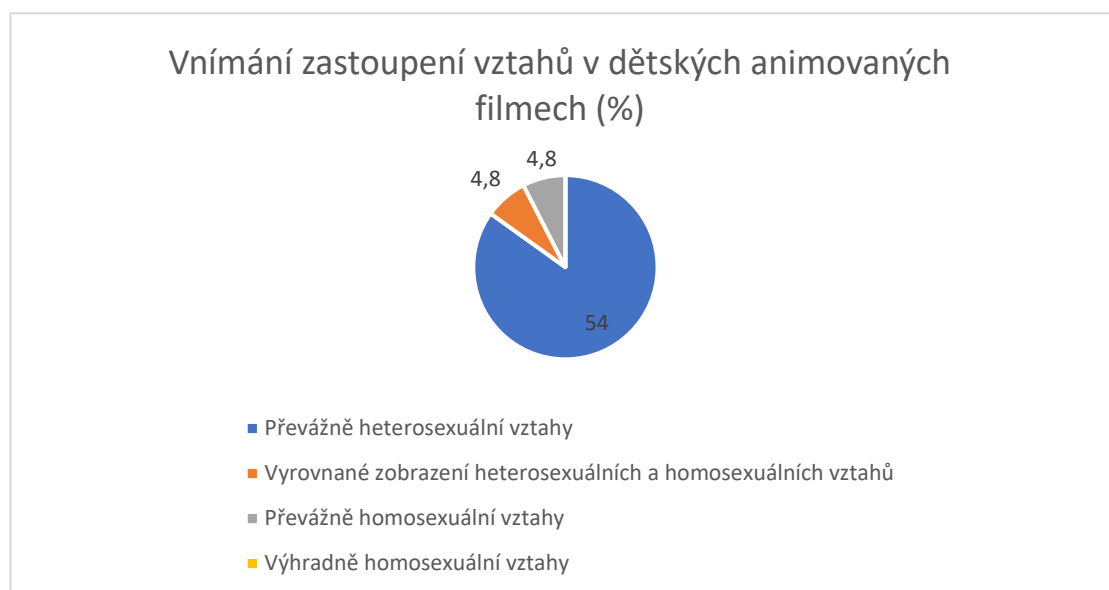
autenticitu příběhu. Někteří*ré také považují queer obsah jako „sociální inženýrství“ nebo „marketingový trik“, a tedy mají pocit nepřírodnosti.

Dalších 28,6 % respondentů*ek uvedlo, že vnímání přirozenosti nebo nucenosti queer obsahu závisí na konkrétním případě. Zdůrazňovali*y, že způsob, jakým je queer obsah integrován do příběhu, hraje klíčovou roli v jejich vnímání.

Zmíněná rozmanitá vnímání queer reprezentace v dětských animovaných filmech se rovněž promítají do širší diskuse o porovnání heterosexuálních a homosexuálních (queer) vztahů v těchto dílech. Vnímání diváctva, jak jsou tyto vztahy zobrazeny, může odhalit mnoho o současné inkluzi a diverzitě v dětské animované tvorbě. Následující odstavce se zabývají zkoumáním názorů respondentů*ek na to, jak často se objevují heterosexuální a homosexuální vztahy a jak jsou s touto reprezentací spokojeni*y.

Více než polovina (54 %) z respondentů*ek věří, že filmy pro děti zobrazují spíše heterosexuální vztahy. I když uznávají existenci určité LGBTQ+ reprezentace, domnívají se, že dominantní jsou stále heterosexuální vztahy. Tento názor naznačuje, že queer obsah je přítomen, ale není výrazně rozšířen a zároveň odráží vnímání, že LGBTQ+ reprezentace v těchto filmech je buď velmi vzácná, nebo zcela chybí. Pro tyto respondenty*tky jsou queer témata v dětské animované tvorbě spíše výjimečná než běžná.

Malá část (4,8 %) je přesvědčena, že animované filmy pro děti zobrazují heterosexuální a homosexuální vztahy vyrovnaně. Takto smýšlející část vnímá LGBTQ+ obsah jako již dobře zastoupený, což může odrážet specifické zkušenosti nebo preference ve výběru filmů. Stejně malá skupina věří, že filmy pro děti spíše zobrazují homosexuální vztahy. Tento názor je neobvyklý a může vycházet ze specifických osobních zkušeností nebo selektivního sledování určitých filmů, kde je queer reprezentace výraznější.

Graf 9: Vnímání zastoupení vztahů v dětských animovaných filmech

Žádný*á z respondentů*ek si však nemyslí, že animované filmy pro děti zobrazují výhradně homosexuální vztahy. To naznačuje, že LGBTQ+ obsah není vnímán jako dominantní, což podporuje závěr, že heterosexuální vztahy převažují.

Přibližně čtvrtina respondentů*ek je spokojena s tím, jak jsou vztahy v animovaných filmech pro děti zobrazovány. Ti*y, kteří vyjádřili spokojenost, uvedli, že filmy zobrazují výhradně nebo spíše heterosexuální vztahy. Pro tuto skupinu současná úroveň reprezentace odpovídá jejich očekáváním nebo preferencím, a někteří*ré tuto situaci považují za odraz reality, kde heterosexuální vztahy převažují.

Oproti tomu více než polovina respondentů*ek není spokojena s tím, jak jsou vztahy zobrazovány. Tato část pravděpodobně vnímá nedostatek LGBTQ+ reprezentace jako problém a touží po větší inkluzi a diverzitě. Současný stav považují za nedostatečný a volají po vyváženějším a přirozenějším zastoupení queer vztahů ve filmech.

Několik respondentů*ek uvedlo, že jim na tomto aspektu nezáleží, což naznačuje, že pro ně není důležité, jaké typy vztahů jsou ve filmech zobrazovány. Objevují se však i názory, že by bylo vhodné mít vyváženější a přirozenější zastoupení obou typů vztahů, což by lépe reflektovalo diverzitu ve společnosti.

3.6. Jaká je zkušenost respondentů*ek se stereotypy spojenými s queer komunitou?

Poslední hypotéza se zabývá zkušeností se stereotypy v animovaných filmech a jejich hodnocením ze strany respondentů*ek. Předpokládá se, že ti*y, kteří se setkali s queer stereotypy, budou tyto stereotypy považovat za problematické a nesourodé se skutečným světem. Výsledky této části by měly ukázat, do jaké míry jsou tyto stereotypy vnímány negativně a jak ovlivňují celkový postoj k queer obsahu.

Jakákoliv reprezentace, včetně queer postav, v těchto filmech může ovlivnit, jak děti a dospělí vnímají různé identity a vztahy. V rámci této analýzy se výzkum zaměřil i na to, jak respondenti*ky vnímají přítomnost stereotypů spojených s queer postavami v animovaných filmech, zda se s těmito stereotypy setkali*y, jaké konkrétní příklady uvádějí a jaký vliv na ně tyto stereotypy při sledování filmu měly. Cílem bylo mimo jiné zjistit, zda tyto stereotypy podle respondentů*ek odpovídají realitě života queer osob a jak jsou vnímány z hlediska problematičnosti.

Respondenti*ky (28, 6 %) uvedli*y, že se setkali*y se stereotypy v animovaných filmech. Konkrétní příklady zahrnují humoristické scény, kde jsou stereotypy záměrně přeháněny, a také vzhled a chování postav, například krátké vlasy u leseb nebo zženštilé chování gayů. Často se objevují postavy ve stylu drag queen, které jsou zobrazovány s nemorálním chováním nebo nemají šťastný osud. Většina se shoduje, že tyto stereotypy nereflktují realitu queer osob.

Z těch, kteří*ré se se stereotypy setkali*y, je většina považuje za problematické (61, 1 %). Vnímají, že takové stereotypy mohou mít negativní dopad, včetně zesměšnění nebo posilování předsudků. Tento pohled potvrzuje hypotézu, že ti, kteří se setkali se stereotypy v animovaných filmech, je považují za nesourodé se skutečným světem a za problematické. Tato skupina respondentů*ek reflektuje širší kritiku, která je v odborných diskusích běžná: stereotypní zobrazení queer postav mohou přispívat k negativnímu vnímání queer komunity a udržovat zastaralé a škodlivé názory.

Na druhou stranu, někteří*ré uvedli*y, že se s těmito stereotypy nesetkali*y (30,2 %), nebo je nevnímají jako významné (16,7 %). Takto odpovídající část buď neidentifikovala stereotypy, nebo se jim nezdály být důležité pro jejich celkové vnímání filmu. Někteří*ré rovněž uvedli*y, že přítomnost queer postav, i když je stereotypní, považují za krok vpřed, protože věří, že každá forma viditelnosti může přispět k větší akceptaci queer lidí v médiích. Tento

postoj naznačuje, že vnímání stereotypů jako problematických může být subjektivní a závislé na individuální zkušenosti a očekáváních.

Je tedy zřejmé, že ačkoliv je výrazná část respondentů*ek kritická vůči stereotypnímu zobrazení queer postav v animovaných filmech, existuje i skupina, která tuto reprezentaci vnímá méně problematicky nebo ji považuje za pozitivní ve smyslu viditelnosti queer komunity. Tento rozdíl v názorech ukazuje na důležitost kontextu a osobní zkušenosti při interpretaci mediálních obsahů.

Celkově lze říci, že výsledky podporují hypotézu, která říkala, že většina respondentů*ek, kteří*ré se setkali*y s queer stereotypy v animovaných filmech, bude považovat tyto stereotypy za problematické a nesourodé se skutečným světem. To naznačuje, že povědomí o negativních důsledcích stereotypního zobrazení je mezi diváctvem rozšířené a že existuje významná podpora pro autentickou a rozmanitou reprezentaci queer postav v animovaných filmových dílech.

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo prozkoumat diváckou recepci queer obsahu v animovaných pohádkách určené primárně dětem a zjistit, jak diváctvo reaguje na přítomnost queer postav a témat v tomto specifickém žánru.

Queer reprezentace v animovaných filmech, zejména těch určených dětem, zůstává tématem, které – podobně jako samotné pojetí queer – uniká jasným definicím. Jak jsem se snažil ukázat v teoretické části, queer teorie nám nabízí jedinečný pohled na rozmanitost identit a narušování zavedených stereotypů. Tento rámec je nutný, abychom lépe pochopili, jak může queer obsah v animovaných pohádkách přispět k širším kulturním změnám.

Teoretická část práce poskytla přehled klíčových pojmů jako je queer teorie, heteronormativita a queer film, které slouží k pochopení širšího kontextu queer reprezentace ve filmech. Součástí byla také analýza historického vývoje queer reprezentace v animovaných filmech a jejího vlivu na vnímání genderu a sexuality u dětského publika.

Praktická část byla zaměřena na výzkum divácké recepce pomocí dotazníkového šetření, které zahrnovalo kombinaci uzavřených a otevřených otázek. Tento přístup umožnil získat jak kvantitativní, tak kvalitativní data a poskytl komplexnější vhled do postoje respondentů ke queer obsahu v animovaných pohádkách. A i když by se mohlo zdát, že otevřenější společnost je připravena přijmout rozmanitost lásky a identity, reakce na tuto tematiku zůstávají různorodé.

Na jedné straně máme diváky*čky, kteří*ré vítají queer postavy jako přirozený krok směrem k větší inkluzi a rovnosti. Animované filmy se tak pro ně stávají nástrojem, který pomáhá dětem chápat, že svět je plný rozmanitých identit a vztahů. Tito*tyto diváci*čky věří, že pohádky mohou dětem předat nejen kouzelný příběh, ale také lekci o respektu a toleranci. Na druhé straně jsou zde ti*y, kteří*ré se obávají, že taková témata jsou pro dětské publikum nevhodná nebo matoucí. Tento rozpor v názorech však může odrážet něco hlubšího – boj mezi tradičním vnímáním světa a novými způsoby, jak jej chápeme.

Alexander Doty ve svém výroku výstižně naznačil, že zatímco queer lidé často čtou tradiční texty „alternativně“, právě většinová společnost má tendenci přehlížet nebo reinterpretovat queer prvky v masové kultuře. Tento pohled nám připomíná, že queer obsah není novinkou, ale spíše částí příběhu, kterou jsme dlouho ignorovali. A možná právě proto je začlenění

queer postav a témat v pohádkách stále pro některé kontroverzní – protože nutí diváky*čky přehodnotit, co považují za „normální“.

Když se podíváme na demografické vlivy, zjistili jsme, že věk není tak rozhodujícím faktorem, jak se mohlo zdát. Mnohem více záleží na osobních zkušenostech a vztahu k LGBTQ+ komunitě. Ti*y, kteří*ré mají blízké vazby s queer lidmi, jsou obvykle otevřenější k přítomnosti queer postav v animovaných filmech, zatímco lidé, kteří se s queer komunitou nesetkali, často projevují konzervativnější postoje. To nám ukazuje, že přijetí queer obsahu je více o osobní zkušenosti a méně o věku či jiných sociálních faktorech.

Ačkoliv tato práce poskytla cenný vhled do aktuálních postojů, zůstává zde prostor pro další výzkumy. Omezený vzorek respondentů a on-line povaha dotazníku znamenají, že některé proměnné mohly uniknout. Výzkum by tak mohl být rozšířen o hloubkové rozhovory či pozorování recepce po zhlédnutí konkrétního filmu. Tím by bylo možné podrobněji analyzovat, zda si diváci*čky byli*y vědomi*y queer obsahu, jak na něj reagovali*y a jaké byly jejich interpretace. Takový výzkum by mohl nabídnout hlubší porozumění tomu, jak diváci queer obsah skutečně vnímají. Zároveň je také třeba zmínit, že dotazník obsahoval mnoho témat, která by mohla sloužit jako odrazový můstek pro detailnější zkoumání. Mimo to by mohlo být užitečné soustředit se na jednotlivé skupiny respondentů odděleně a porovnat jejich postoje ve větším měřítku. Avšak přes tyto zmíněné limity lze říci, že cíl práce – zjistit, jak je queer obsah v animovaných pohádkách obecně lidmi vnímán – byl splněn.

V konečném důsledku však tato práce neklade pouze otázky o queer reprezentaci v animovaných pohádkách. Míří hlouběji. Co vlastně pohádky formují? Jaké hodnoty předávají? A je v nich místo pro reprezentaci všech forem lásky a identity? Věřím, že queer obsah v dětských animovaných filmech nejenže reflektuje kulturní posun, ale také otevírá prostor pro diskusi o tom, jak chceme, aby budoucí generace viděly svět. Pokud chceme skutečně vytvářet inkluzivní společnost, je možná načase začít právě v pohádkách – protože tam, kde se vyprávějí příběhy, tam se utváří budoucnost.

Seznam použité literatury a zdrojů

Literatura

BELLER, Manfred a LEERSSEN, Joep, ed. *Imagology: The Cultural Construction and Literary Representation of National Characters: A Critical Survey*. Amsterdam; New York: Rodopi, Studia imagologica 2007.

BENSHOFF, M. Harry a GRIFFIN, Sean. *Queer images: A History of Gay and Lesbian Film in America*. Lanham: Rowman and Littlefield Publishers., Inc. 2006.

DOTY, Alexander. *Flaming Classics: Queering the Film Canon*. New York: Routledge, 2000.

DOTY, Alexander. *Making Things Perfectly Queer: Interpreting Mass Culture*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1993.

DYER, Richard. *The Matter of Images: Essays on Representation*. London: Routledge, 2002.

FARRIS, Molly. *Into the Unknown: A Queer Analysis of the Metaphors in Disney's Frozen Franchise*. Charlotte: The University of North Carolina at Charlotte, 2020.

GIROUX, H. A. *The Mouse That Roared: Disney and the End of Innocence*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield, 1999.

GRIFFIN, Sean P. *Tinker Belles and Evil Queens: The Walt Disney Company From the Inside Out*. New York: NYU Press, 2000.

GRIFFIN, Sean. *Pronoun Trouble. The Queernes in Animation*. In: Harry M. Benshoff – Sean Griffin (eds.), *Queer Cinema: The Film Reader*. New York: Routledge 2006.

HALL, Stuart. *Encoding and Decoding in the Television Discourse.*: Centre for Cultural Studies, University of Birmingham, 1973.

HALL, Stuart. *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*. London: Sage Publications, 1997.

HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace* (Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání). Praha: Portál. 2016.

CHLUMSKÁ, Eva. *Prála bych si být součástí skutečného světa, Genderová jinakost ve filmu Malá mořská víla*. In: Genderové stereotypy v animované tvorbě Walta Disneyho. 1. vyd. Praha: Pastiche Filmz, 2011.

KING, C. Richard. *Animating Difference: Race, Gender, and Sexuality in Contemporary Films for Children*. 1. vyd. Lanham: Rowman & Littlefield, 2011.

LIND, Amy C. *Heteronormativity and Sexuality*. The Oxford Handbook of Gender and Politics, Oxford Handbooks, 2013

MIOVSKÝ, Michal. *Příručka k provádění výběru metodou sněhové koule* (snowball sampling). 1. vyd. Praha: Úřad vlády České republiky, Metodika, no. 1. 2003.

PITOŇÁK, M. *Queer prostor(y)*. Matoušek, r. A osman, r. Prostor(y) geografie. Karolinum. Praha 2014.

REICHEL, J. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada Publishing, a. s. 2009.

SLOBODA, Zdeněk. *Dospívání, rodičovství a (homo)sexualita*. 1. vyd. Praha: Pasparta, 2016.

TITLBACH, Filip. *Byli jsme tu vždycky*. N media, a. s., Praha. 2022.

Odborné práce

FARRIS, Molly. *Into the Unknown: A Queer Analysis of the Metaphors in Disney's Frozen Franchise*. Master's thesis. University of North Carolina at Charlotte. 2020.

WESTEROP, Tessa van. *Queer Representation in Disney's Recent Feature-Length Films: A Visual Discourse Analysis*. Master's thesis. Utrecht University 2023.

Zdroje

BROVERMAN, Neal. *The LGBTQ Character in Disney's 'Onward': Feast on Cyclops Scraps* [online]. Advocate, 2020 [cit. 2024-02-12]. Dostupné z: <https://www.advocate.com/commentary/2020/3/07/lgbtq-character-disneys-onward-feast-cyclops-scraps>

BUSINESSOFANIMATION. *Why Animators Should Include LGBT Representation in Animation* [online]. Business of Animation, [cit. 2024-02-12]. Dostupné z: <https://businessofanimation.com/why-lgbt-representation-in-animation-is-important/>

CABALLERO, David. *The problem with Disney and its queer-coded villains* [online]. Digital Trends, 2022 [cit. 2024-02-12]. Dostupné z: <https://www.digitaltrends.com/movies/disney-queer-characters/>

CRUZ, Elijah. *LGBTQ+ portrayal in the media: Are young people seeing themselves represented?* [online]. Action for Children, 2024 [cit. 2024-02-12]. Dostupné z: <https://www.actionforchildren.org.uk/blog/representation-matters-are-lgbtq-young-people-seeing-themselves-represented-in-the-media/>

DEBRUGE, Peter. *Strange World Review* [online]. Variety, 2022. Dostupné z: <https://variety.com/2022/film/reviews/strange-world-review-disney-1235434396/>

GLAAD. *Walt Disney Company* [online]. 2023 [cit. 2024-07-15]. Dostupné z: <https://glaad.org/sri/2023/walt-disney-company/>

HARRISON, Ellie. *Lightyear star Chris Evans responds to critics of same-sex kiss* [online]. The Independent, 2022 [cit. 2024-02-12]. Dostupné z: <https://www.independent.co.uk/arts-entertainment/films/news/chris-evans-lightyear-same-sex-kiss-b2101549.html>

HULAN, Haley. *Bury Your Gays: History, Usage, and Context*. McNair Scholars Journal. Grand Valley State University. 2017.

CHLUMSKÁ, Eva. *TYHLE NÁLEPKY MĚ VŽDYCKY ZAJÍMALY / ROZHOVOR S HARRY M. BENSHOFFEM*. Cinepur. 2010. Dostupné z: <http://cinepur.cz/article.php?article=1930>

ILGA-Europe. *Rainbow Europe: Czechia* [online]. [cit. 2024-07-14]. Dostupné z: <https://rainbowmap.ilga-europe.org/countries/czechia/>

KLEINMANN, James. *Film Review: Out* [online]. The Queer Review, 2020 [cit. 2024-02-12]. Dostupné z: <https://thequeerreview.com/2020/05/22/film-review-out-gay-short-animated-film-pixar-sparkshorts/>

MCEVOY, Jordyn. *Queerbaiting: Our Life Is Not Yours to Profit From* [online]. Hollywood Insider, 2021 [cit. 2024-02-12]. Dostupné z: <https://www.hollywoodinsider.com/queerbaiting-analysis-shows-movies/>

MORROW, Brendan. *A short history of LGBTQ+ representation in Disney films* [online]. The Week, 2022 [cit. 2024-02-12]. Dostupné z: <https://theweek.com/culture/1014325/lightyear-disney-lgbtq-representation>

OVEREND, Rebecca. *Once Upon A Childhood: Parents' Attitudes Towards Disney Films and their Perceived Effects on Children*. Master's thesis, University of Malta, 2020.

PAHILAJANI, Manjishtha. *Queer Representation In Cinema: Differentiating Between Tokenism And Authentic Storytelling* [online]. Feminism in India, 2022 [cit. 2024-02-12]. Dostupné z: <https://feminisminindia.com/2022/06/08/queer-representation-cinema-tokenism-authentic-storytelling/>

PERLMAN, Merrill. *How the word 'queer' was adopted by the LGBTQ community* [online]. Columbia Journalism Review, 2019. Dostupné z: https://www.cjr.org/language_corner/queer.php

REYNOLDS, Daniel. *The True Story Behind 'Out,' Pixar's Groundbreaking Gay Short Film* [online]. Advocate, 2020 [cit. 2024-02-12]. Dostupné z: <https://www.advocate.com/film/2020/6/06/true-story-behind-out-pixars-groundbreaking-gay-short-film>

ŘÍHOVÁ, Tereza. *Slovo queer je pro mě takový deštník, kam se vejdou veškeré sexuality a identity, které nejsou většinové, říká Filip Titlbach* [online]. Houpací Osel, 2023 [cit. 2024-02-12]. Dostupné z: <https://www.houpaciosel.cz/2023/08/10/slovo-queer-je-pro-me-takovy-destnik-kam-se-vejdou-veskere-sexuality-a-identity-ktere-nejsou-vetsinove-rika-filip-titlbach/>

CHEUNG, M., LEUNG, C.A. & HUANG, YJ. *Absentee Parents in Disney Feature-length Animated Movies: What are Children Watching?*. Child Adolesc Soc Work J. 2022

Seznam grafů

Graf 1: Hlavní charakteristiky animovaného filmu pro děti dle respondentů a respondentek.	30
Graf 2: Vhodnost zahrnutí queer obsahu.....	31
Graf 3: Hodnocení queer obsahu na základě věku	34
Graf 4: Hodnocení queer obsahu na základě vztahu k dětem	35
Graf 5: Hodnocení queer obsahu na základě vztahu ke queer komunitě	36
Graf 6: Četnost zobrazování queer obsahu v an. filmech pro děti podle respondentů a respondentek.....	38
Graf 7: Jak často by měla být zahrnuta queer témata v an. filmech pro děti?.....	41
Graf 8: Zkušenosti respondentů a respondentek s queer obsahem v an. filmech pro děti	44
Graf 9: Vnímání zastoupení vztahů v dětských animovaných filmech.....	46

Seznam příloh

1. Dotazník

NÁZEV:

Divácká recepce queer obsahu v animovaných pohádkách

AUTOR:

Patrik Quaiser

KATEDRA:

Katedra divadelních a filmových studií

VEDOUCÍ PRÁCE:

Mgr. Anna Rufer Bílá

ABSTRAKT:

Tato bakalářská práce se zabývá analýzou divácké zkušenosti s queer obsahem v animovaných filmech zaměřených na dětské publikum. Hlavním cílem je prozkoumat, jak diváctvo vnímá a hodnotí queer reprezentaci v těchto filmech a zda mají na jejich postoje vliv faktory jako jsou věk, osobní vztah ke queer komunitě či přítomnost dětí v jejich životě. Práce představuje teoretické základy pojmů jako queer, LGBTQ+ a heteronormativita a zároveň také mapuje vývoj queer obsahu v animovaných Disney filmech. Metodologicky je založena na kombinaci kvalitativního a kvantitativního výzkumu prostřednictvím dotazníkového šetření, které odhaluje aktuální přístupy diváctva ke queer obsahu v dětských animovaných filmech. Výzkum pak přináší výsledky, které poskytují aktuální vhled do vnímání queer témat ve filmech pro děti a přispívají k širší diskusi o roli sexuálních menšin v mediálním obsahu zaměřeném na dětské publikum.

KLÍČOVÁ SLOVA:

Queer, Disney, animovaný film, divácká recepce, reprezentace

TITLE:

Audience Reception of Queer Content in Animated Fairy Tales

AUTHOR:

Patrik Quaiser

DEPARTMENT:

Department of Theater and Film Studies

SUPERVISOR:

Mgr. Anna Rufer Bílá

ABSTRACT:

This bachelor's thesis analyzes audience experience with queer content in animated films aimed at children. The primary objective is to examine how viewers perceive and evaluate queer representation in these films, and whether factors such as age, personal relationship with the queer community, or the presence of children in their lives influence their attitudes. The thesis presents the theoretical foundations of concepts such as queer, LGBTQ+, and heteronormativity, while also mapping the development of queer content in animated Disney films. Methodologically, it is based on a combination of qualitative and quantitative research through a questionnaire survey, revealing current audience attitudes towards queer content in children's films. The research provides insights into the perception of queer themes in films for children and contributes to a broader discussion on the role of sexual minorities in media content targeted at young audiences.

KEYWORDS:

Queer, Disney, animated film, audience reception, representation